

Versiones.

Haud segniori, quam quo superioribus duobus sæculis docti indoctique viri contenderunt ad Vincentii textum typis multiplicandum studio, ab aliis allaboratum est, ut recentiori aliquo idiomate loqui eum docerent. Primum quantum scio exemplum Anglorum fuit, sed Francogalli plurimas et optimas versiones dederunt, ut sequentia docebunt.

1° *Anglicæ*. — 1554. London, by Robert Cally; in-8°. The way home to Christ and truth leading from Antichrist and error, made and set forth in the Latine tongue, by that famous and great Clearke Vincent. Ou, Le retour à Christ, composé par le docteur Vincent de Lerins, François de nation, et traduit en anglois. *Cat. Bibl. Reg. Par.* undè et sequentia decerpsimus.

2° *Galicæ*. — 1560. Paris, chez M. Vascosan; in-8°. Traité de Vincent Lirinense, pour la verité et antiquité de la foy catholique contre les profanes nouveutez de toutes heresies, traduit de latin en François par G. Ruzé.

1580. Paris, chez Feder. Morel; in-8°. Eadem versio.

1615. Paris chez Jean de Heuqueville; in-8°. Vin-

A cent de Lerins, contre les heresies avec deux epistres, l'une de S. Cyprien, l'autre de S. Hierosme; le tout traduit en François par le Sr. de la Brosse.

1684. Paris, chez Christoph Journal; in-12. Avertissemens de Vincent de Lerins, touchant l'antiquité et l'université de la foy catholique contre les nouveautez profanes de tous les heretiques, traduits en François avec des remarques par de Frontignières:

3° *Italicæ*. — 1565. In Monte Regale, presso Lionardo Torrentino; in-8°. Libro de Vincentio Lirinense contra le profane Innovationi di tutte le heresie; tradotto in lingua Italiana per Hieronimo Mutio, Justinopolitano. *Argelati Bibl. degli Volgarizz.* t. IV, pag. 109.

Codices.

B

Ex iis quæ in antecedentibus monita sunt, patet quatuor tantum Vincentii editores consuluisse mss. exemplaria, nempe Jo. Sichardum, Petrum Pithæum, Bartholomæum Petri, de quibus quod dicamus haud suppetit. Postremus fuit Baluzius, qui duos habuit, alterum Colbertinum, eundem qui Pithæi fuerat, alterum monasterii Corbeiensis.

S. VINCENTII

LIRINENSIS

COMMONITORIUM PRIMUM.

(Ex editiōne Baluziana.)

INCIPIT TRACTATUS (1) Peregrini pro Catholicæ fidei antiquitate et universitate adversus prophanas omnium Hæreticorum novitates.

I. DICENTE Scriptura et monente, Interroga patres tuos, et dicent tibi; seniores tuos, et adnuntiabunt tibi, Deut. 32, et item, Verbis sapientium adcommoda aurem tuam, Eccli. 6, et item, Fili mi (2), hos sermones ne obliviscaris, mea autem verba custodiat cor tuum, Prov. 3, videtur mihi minimo omnium servorum Dei Pere-

grino quod res non minimæ utilitatis, Domino adjuvante, futura sit, si ea quæ fideliter a sanctis patribus accepi litteris comprehendam, infirmitati certe propriæ pernecessaria, quippe cum adsit in promptu unde imbecillitas memoriæ meæ adsidua lectione reparatur. Ad quod me negotium non solum fructus operis, sed etiam consideratio temporis et opportunitas loci adhortatur. Tempus: propterea quod cum ab eo omnia humana rapiantur, et nos ex eo aliquid invicem rapere

(1) Baluzius et Joseph Antelmus ferunt hanc libri epigraphem legi in tribus mss. Bibl. reg., ablatis voculis natione Galli, quæ in antiquioribus comparent editionibus. Suspico cum Costerio a Lir. hunc titulum præfixum fuisse operi: *Commonitorium Peregrini adversus hæreticos*; ut Tertull. inscripsit aurem opus, a quo non pauca decerpsit Vincentius: *De Præscript. adv. hæret.* Favet opinioni Gennadius dicens « texuisse « disputationem, quam absconso nomine attulavit, »

vel, ut legit Corbeiensis Codex, prætulavit *Peregrini adversus hæreticos*. Præsertim quia tractatus nomine ab antiquis intelliguntur non tam disputationes contra hæreticos, quam sermones ad populum habiti. Hinc noster cap. 40 Commonitorii ait: « Posuit tertio doctores, qui Tractatores nunc appellantur, eo quod « per eos Præphetarum mysteria populis aperiantur. »

(2) In vetusto Cod. Reg. scriptum est: *Fili meus, serm.* In Recentiori verò: *Fili, meos sermones.* Bal.

debemus quod in vitam proficiat æternam; præsertim cum et appropinquantis divini Judicii terribilis quædam exspectatio augeri efflagitet studia Religionis, et novorum Hæreticorum fraudulentia multum curæ et attentionis indicat. Locus (1) autem, quod urbium frequentiam turbasque vitantes, remotioris (2) villulæ et in ea secretum monasterii incolamus habitaculum, ubi absque magna distractione fieri possit illud quod canitur in psalmo: *Vacate, inquit, et videte quoniam ego sum Dominus, Psal. 45.* Sed et propositi nostri ratio in id convenit; quippe qui cum aliquandiu variis ac tristibus secularis militiæ turbinibus volveremur, tandem nos in portum Religionis, cunctis semper fidissimum, Christo adspirante condidimus; ut ibi depositus vanitatis ac superbæ flatibus, Christianæ humilitatis sacrificio placantes Deum, non solum præsentis vitæ naufragia, sed etiam futuri seculi incendia vitare possimus. Sed jam in nomine Domini quod instat adgrediar, ut scilicet a majoribus tradita et apud nos deposita describam, relatoris fide potius quam auctoris præsumptione; hæc tamen scribendi lege servata, ut nequaquam omnia, sed tantum necessaria quæque perstringam, neque id ornato et exacto sed facili communique sermone, ut pleraque significata potius quam explicata videantur. Scribant ii laute et accurate qui ad hoc munus vel ingenii fiducia vel officii ratione ducuntur. Me vero sublevandæ recordationis vel potius oblivionis meæ gratia Commonitorium (3) mihi met parasse suffecerit: quod tamen paulatim, recolendo quæ didici, emendare et implere quotidie, Domino præstante, conabor. Atque hoc ipsum ideo præmonui, ut si forte elapsum nobis, in manus sanctorum devenerit, nihil in eo temere reprehendant, quod adhuc videant promissa emendatione limandum.

II. Sæpe igitur magno studio et summa attentione perquirens a quamplurimis sanctitate et doctrina præstantibus viris quonam modo possim certa quadam et quasi generali ac regulari via catholicæ fidei veritatem ab hæreticæ pravitatis falsitate discernere, hujusmodi semper responsum ab omnibus fere retuli, quod sive ego, sive quis alius vellet exurgentium hæreticorum fraudes deprehendere laqueosque vitare, et in fide sana sanus atque integer permanere, duplici modo munire

(1) Insula Lerina vel Lirinus, quæ jacet Lat. 45° 30' 6" Long. 24° 42' 55". Lerina hodie nomen S. Honorati habet, qui celeberrimi quondam totius Galliæ monasterii in illa insula auctor fuit et conditor.

(2) Ergo in insula illa, præter monasterium, erat aliqua habitatio hominum secularium. Remotiorem porro villulam vocavit Lirinum: quia cum insula esset in mari Mediterraneo, manifestum erat eam remotam esse ab urbibus et oppidis.

(3) Vincentii tempestate in usu erat Commonitorii vox: tum ad significanda mandata legatis scripto data, tum à Theodosio Commonitorium Elpidio comiti datum Ephesum proficiscenti ad Synodum, et alterum a Zosimo Faustino consignatum, quum in Africam missus fuit. Frequentius tamen sumebatur pro lege a mandante præscripta, ut exsequatur, quod constat ex Epist. Innocentii Papæ pro Joanne Chrysostomo. Illic vero, ut recte observat Baluzius in notis, significat scriptio- nis genus, cujusmodi sunt adversaria ad sublevandam memoriam.

fidem suam, Domino adjuvante, deberet: primum scilicet divinæ legis auctoritate, tum deinde Ecclesiæ catholicæ traditione. Illic forsitan requirat aliquis: Cur sit perfectus Scripturarum Canon, sibi que ad omnia satis superque sufficiat, quid opus est ut ei Ecclesiasticæ intelligentiæ jungatur auctoritas? Quia videlicet Scripturam sacram pro ipsa sua altitudine non uno eodemque sensu universi accipiunt, sed ejusdem eloquia aliter atque aliter alius atque alius interpretatur; ut pene quot homines sunt, tot illinc sententiæ erui posse videantur. Aliter namque illam Novatianus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arius, Eunomius, Macedonius; aliter Photinus, Apollinaris, Priscillianus, aliter Jovinianus, Pelagius, Cælestius; aliter postremo Nestorius. Atque ideo multum necesse est, propter tantos tam varii erroris anfractus, ut propheticæ et apostolicæ interpretationis linea secundum Ecclesiasticæ et Catholici sensus normam dirigatur. In ipsa item Catholica Ecclesia magnopere curandum est ut id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. Hoc est etenim (1) vere proprieque catholicum, quod ipsa vis nominis ratioque declarat, quæ omnia fere universaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fiet, si sequamur universitatem, antiquitatem, consensionem. Sequemur autem universitatem hoc modo, si hanc unam fidem veram esse fateamur quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia; antiquitatem vero ita, si ab his sensibus nullatenus recedamus quos sanctos majores ac patres nostros celebrasse manifestum est: consensionem quoque itidem, si, in ipsa vetustate, omnium vel certo pene omnium sacerdotum pariter et magistrorum definitiones sententiasque sectemur.

III. Quid igitur tunc faciet Christianus catholicus, si se aliqua Ecclesiæ particula ab universalis fidei communione præciderit? Quid utique nisi ut pestifero corruptoque membro sanitate universi corporis anteponat? Quid si novella aliqua contagio non jam portuiculam tantum, sed totam pariter Ecclesiam com-

(1) Proprietate catholici nominis usi sunt Patres ad refellendos hæreticos, quoniam juxta Prophetarum vaticinia per Orbem diffundenda erat Ecclesia, et non coarctanda in angulum parvæ regionis, vel in Terræ particulam; alioquin ut recte arguit Optatus lib. 2 de Schism. Donatist. num. 1: « Ubi erit proprietas Catholicæ nominis, quum inde dicta sit Catholica, quod sit rationabilis et ubique diffusa. » Quod nomen quia honorificum, spemque salutis complectens, invident Hæretici nobis, conanturque eripere, ut olim Christiani nomen invidit Julianus Apostata. At Romanæ Ecclesiæ filiis convenire acute ex ipsa hæreticorum mente demonstrat Augustinus lib. Op. Imperfecti num. 75: « Athanasianos, inquit, vel Homousianos Ariani Catholicos vocant, non et alii hæretici. Vos autem non solum a Catholicis, sed etiam ab Hæreticis a vobis dissentientibus, et vobis similibus, Pelagiani vocamini: quemadmodum non tantum a Catholicis, sed etiam ab hæresibus vocantur Ariani. Vos vero soli nos appellatis Traducianos, sicut illi Homousianos, sicut Donatiste Macarianos, sicut Manichæi Pharisæos, et cæteri hæretici diversis nominibus. Nec mirum esse debet, quod novi hæretici, catholicis a quibus exeunt novum nomen imponent (quod placuit etiam vanitati hæreticorum nostri ævi). Hoc enim, et alii fecerunt, quando similiter exierunt. »

maculare conetur? Tunc item providebit ut antiquitati inhæreat, quæ prorsum jam non potest ab ulla novitatis fraude seduci. Quid si in ipsa vetustate, duorum aut trium hominum, vel certe civitatis unius aut etiam provinciæ alicujus error deprehendatur? Tunc omnino curabit ut paucorum temeritati vel inscitæ, si qua sunt, universaliter antiquitus universalis Ecclesiæ (1) decreta præponat. Quid si tale aliquid emergat ubi nihil hujusmodi reperitur? Tunc operam dabit ut collatas inter se majorum consulat interrogetque sententias, eorum duntaxat qui diversis licet temporibus et locis, in unius tamen Ecclesiæ Catholicæ communiōne et fide permanentes, magistri probabiles exstiterunt; et quicquid non unus aut duo tantum, sed omnes pariter uno eodemque consensu aperte, frequenter, perseveranter tenuisse, scripsisse, docuisse cognoverit, id sibi quoque intelligat absque ulla dubitatione credendum.

IV. Sed ut planiora fiant quæ d.cimus, exemplis singillatim illustranda sunt et paulo uberius exaggeranda; ne immodicæ brevitatis studio rapiantur rerum pondera orationis celeritate. Tempore Donati (2), a quo Donatistæ, cum sese (3) multa pars Africæ in er-

(1) Vetus Codex Regius habet, *Universalis Concilii decreta*. Baluzius.

(2) Donatum Magnum hic intelligit Vincentius, a quo appellatos fuisse Donatistas in Divi Possidii Vita luculento Optati testimonio probatum est; quem locum consulat lector. Observare tamen oportet longa ætate post schisma inventum appellatos fuisse ex Donati parte ejus sectatores, quum primo dicerentur ex parte Majorini. Hinc in relatione Anulini Proconsulis ad Constantinum legitur: « Libellus Ecclesiæ Catholicæ criminum Cæciliani traditus a parte Majorini. » Similiter Augustinus dum de libello loquitur ait ablatum fuisse a parte Majorini. At quia circa ann. Ch. 370, jam dicebatur Donati pars; « quasi vere, inquit Optatus, populum cum Deo divisisset, ut intrepide suam diceret partem » propterea iste S. Vir lib. 3 de Schism. Donatist. num. 3, disserens de libello, quem Constantino dederunt Capito, Nasucius, Dignus, et cæteri Episcopi, vocat eos *partis Donati*, et non Majorini, forte substituendo notius nomen antiquo. At ingenue nihilominus Optati lapsus fateri debemus: quia ex tali libello infert Romæ a Melchiade, et Concilio ab eodem celebrato proscriptum fuisse Donatum Magnum; quum in Collatione concesserint Catholici Præsules damnatum esse Donatum esse a Casis Nigris. Vide Augustinum in Brev. Collat. dici tertiæ cap. 12 et 17, et in lib. Retract. cap. 21.

(3) Quarto seculo, Optato teste, major erat numerus Catholicorum in Africa, quum lib. 2, n. 1, Donatistis vix particulam concedat, dicens: « Ergo ut Ecclesia in particula Africæ, in angulo parvæ regionis, apud vos esse possit, apud nos in alia parte Africæ non erit? » At eodem labente seculo ac vergente, longe plures erant Schismatici, ut refert Possidius in Augustini Vita cap. 7, dum ait: « Per sanctum illum virum, levare in Africa Ecclesia Catholica exorsa est caput, quæ.... rebaptizante Donati parte majorem multitudinem Afrorum, seducta et oppressa jacebat. » Suspicio ita crevisse factionem, quia intra unius seculi spatium vix unus, et alter, Optatus nempe, et Augustinus, inventi sunt, qui scriptis illorum aperirent fraudes ac dolos, convincerentque insidias, quum interim Donatistæ omnes per singula loca maledicis vocibus perstreperent, ut loquitur Optatus lib. 1, num. 4, quibus ipse ab aliqua occasione arrepta respondit. Quo modo, inquit Optatus, « satisfiet, et desideriiis

roris sui furias præcipitaret, cumque immemor nominis, religionis, professionis, unius hominis sacrilegam temeritatem Ecclesiæ Christi præponeret, tunc quicumque per Africam constituti, profano schismate detestato, universis mundi Ecclesiis adsociati sunt, soli ex illis omnibus intra sacraria Catholicæ fidei salvi esse potuerunt; egregiam profecto relinquentes posteris formam, quemadmodum scilicet deinceps, bono more, unius aut certe paucorum vesaniæ universorum sanitas anteferretur. Item quando Arianorum venenum non jam portiunculam quamdam, sed pene orbem totum contaminaverat, adeo ut prope cunctis Latini sermonis Episcopis partim vi, partim fraude deceptis, caligo quædam mentibus offunderetur, quidnam potissimum in tanta rerum confusione sequendum foret, tunc quisquis verus Christi amator et cultor exstitit, antiquam fidem novellæ perfidiæ præferendo, nulla contagii ipsius peste maculatus est. Cujus quidem temporis periculo satis superque monstratum est quantum invehatur calamitatis novelli dogmatis inductione. Hunc siquidem non solum parvæ res, sed etiam maximæ labefactatæ sunt. Nec enim tantum adfinitates, cognationes, amicitia, domus, verum etiam urbes, populi, provinciæ, nationes, universum postremo Romanum Imperium funditus concussum et emotum est.

Namque cum prophana ipsa Arianorum novitas, velut quædam Bellona aut furia, capto primo omnium Imperatore (1), cuncta deinde palatii culmina legibus novis subjugasset, nequaquam deinceps destitit universa miscere atque vexare, privata ac publica, sacra prophanaque omnia, nullum boni et veri gerere discrimen, sed quoscumque conluisisset, tanquam de loco superiore percutere. Tunc temeratæ conjuges, depullatæ (2)

« aliorum. Nam a multis sæpe desideratum est, ut ad eruendam veritatem, ab aliquibus defensoribus « conflictus partium haberetur; et fieri potuit. »

(1) Constantium intelligit, de quo acerrime queritur Hilarius Pietavensis libro contrâ eundem edito anno Chr. 360. At candidè fateri oportet quod Imperator prorsus excusat alter ejusdem meriti vir Gregorius Nazianzenus Invectiva 1, in Julianum eadem scribens tempestate; et de patris acerbe incusat aulicos, totam in istos refundens invidiam.

(2) Ita antiquiores editiones, Duacensi excepta, quæ fert *depopulatæ*. Notum est viduis, virginibus, ac pœnitentibus nullas impositas fuisse vestes. In Missali Francorum lib. 3, Liturgiæ Gallicanæ numer. 41, exstat benedictio vestimentorum Viduæ, quæ comparat etiam, in ordine Romano. Hinc Sanctus Asterius Amasæ Hellesponti Metropolis Antistes in Oratione Sanctæ Eupheiniæ, inquit numer. 3: « Adstat Virgo pulchra veste, ac pallio philosophiam professa. » Et iterum num. 4, « casta virgo in pullis vestibus sedens sola, « manus ambas extendit in cœlum. » Floruit Asterius circa 4 seculi finem Arcadio Imperatore. Ut autem viduis Ariani detraxerunt pullas vestes, ita Donatistæ sacratis Deo virginibus mitellas abstulerunt. « Detra-xistis, inquit Optatus lib. 6, n. 4, non capitis ornamenta, sed bonæ voluntatis indicia. Jam consecratos Deo sparsistis immundi cineribus crines, jussistis etiam falsa aqua perfundi. Et utinam vel id quod tulistis, velociter reponeretis: protraxistis moras, ut retroactæ in pristino habitu, aliquæ diutius remanerent, retractis signis, quibus se jamdudum contra petitores et raptos muniverant. Qui quum viderent præscriptionem sibi jamdudum oppositam, à vobis

viduae, prophanatæ virgines, monasteria demolita (1), disturbati clerici, verberati levitæ, acti in exilium sacerdotes, oppleta sanctis ergastula, carceres, metalla (2) : quorum pars maxima, interdictis urbibus, protrusi atque extorres, inter deserta, speluncas, feras, saxa, nuditate, fame, siti affecti, contriti et tabefacti sunt. Atque hæc omnia numquid ullam aliam ob causam, nisi utique dum pro cœlesti dogmate humanæ superstitiones introducuntur, dum bene fundata antiquitas scelestâ novitate subruitur, dum superiorum instituta violantur, dum rescinduntur scita patrum, dum convelluntur definita majorum, dum sese intra sacratæ atque incorruptæ vetustatis castissimos limites prophanæ ac novellæ curiositatis libido non continet?

V. Sed forsitan odio novitatis et amore vetustatis hæc fingimus. Quisquis hoc æstimat, beato saltem credat Ambrosio, qui, in secundo ad Imperatorem Gratianum libro, acerbitatem temporis ipse deplorans, ait : « Sed jam satis, inquit, omnipotens Deus, nostro exilio nostroque sanguine Confessorum nece, exilia Sacerdotum, et nefas tantæ impietatis eluimus. Satis claruit eos qui violaverint fidem tutos esse non posse. » *Ambros. lib. 2 de fide cap. 4, alias 16.* Item in tertio ejusdem operis libro : « Servemus igitur, inquit, præcepta majorum, nec hæreditaria signacula ausi radis temeritate violemus. Librum signatum illum propheticum non Seniores, non Potestates, non Angeli, non Archangeli aperire ausi sunt : soli Christo explanandi ejus prærogativa servata est. Librum sacerdotalem quis nostrum resignare audeat, signatum a Confessoribus, et multorum jam martyrio consecratum ? Quem qui resignare coacti sunt (3) postea

esse sublatam, de sponsis raptos effecti sunt; nec visus est unusquisque sibi peccasse, dum talem rapuit, qualem viderat, quando ut uxorem acciperet postulat.

(1) Cod. Reg. habet, *dilacerata monasteria.* Baluzius.

(2) Lucifer Calaritanus, in lib. Quod moriendum pro Filio Dei, Constantium culpât, quia « omnia metalla, ut loquitur, omniaque loca, exilia vocari quæ putantur digna, nostro tuæ calliditati resistentium repleti numero : relegando insontes, fame, siti, nuditate vexando. » Quinimo restauravit morem à Constantino abrogatum leg. 2, de pœn. Cod. Theod. ut « si quis in ludum fuerit, vel in metallum damnatus, minime in ejus facie scribatur.... Quo facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis cœlestis est figurata, minime maculetur, » illud testante Hilario num. 5 et 11 libri contra eundem : « Querela famosa est, ait, jussos à te Episcopos non esse, quos condemnare nullus audebat, etiam nunc in ecclesiasticis frontibus scriptos metallicæ damnationis titulo recenseri. »

(3) Intelligit Ambrosius Episcopus Arimino lapsos anno Christi 359, quos fidem ejurare coegit Constantius die 10 Oct. ejusdem anni, dum paupertate, et ætate lassiss Episcopis, reditum ad propria negat. Quæ tantorum malorum fuerit causa Severus Sulpicius prodit lib. 2 Historiæ sacræ, c. 41, disserens de legatis ad Imperatorem missis : « Ex parte nostrorum, inquit, leguntur homines adolescentes, parum docti et parum cauti : ab Arianis autem missi senes, callidi, et ingenio valentes, veterino perfidiæ imbuti, qui apud

tamen damnata fraude signarunt; qui violare non ausi sunt, Confessores et martyres exstiterunt. Quomodo fidem eorum possumus denegare quorum victriam prædicamus? » *Ibid. lib. 3. cap. 7, alias 15.* Prædicamus plane, inquam, ô venerande Ambrosi! prædicamus plane, laudantesque miramur. Nam quis ille tam demens est qui eos, etsi adsequi non valeat, non exoptet sequi quos a defensione fidei majorum nulla vis depulit, non minæ, non blandimenta, non vita, non mors, non palatium, non satellites, non Imperator, non imperium, non homines, non demones? quos, inquam, pro religiosæ vetustatis tenacitate tanto munere Dominus dignos judicavit (1) ut per eos prostratas restauraret Ecclesias, extinctos spiritales populos vivificaret, dejectas sacerdotum coronas, reponeret, nefarias illas novellæ impietatis non litteras, sed lituras, infuso cœlitus Episcopis fidelium lacrymarum fonte, deleret, universum postremo jam pene mundum sævâ repentinæ hæreseos tempestate percussum ad antiquam fidem a novella perfidia, ad antiquam sanitatem a novitatis vesania, ad antiquam lucem a novitatis cæcitate revocaret. Sed in hac divina quadam Confessorum (2) virtute illud est etiam nobis vel maxime considerandum, quod tunc apud ipsam Ecclesiæ vetustatem non partis alicujus, sed universalitatis ab eis suscepta defensio. Neque enim fas erat,

« Regem superiores facile exstiterunt. » At cognito dolo Ariminenses Episcopi contestabantur corpus Domini, et quidquid in Ecclesia sanctum est, se nihil mali fuisse suspicatos, quæ flentes asserabant parati, et subscriptionem pristinam, et omnes Arianorum Blasphemias condemnare, ut loquitur Hieronymus in Dialogo cont. Luciferianos.

(1) Illi Sancti Viri per quos tam mira operatus est Deus, fuere Athanasius, Hilarius, Eusebius et Ambrosius. Hinc Hieronymus in Dialogo cont. Luciferianos ait : « Tunc triumphatorem suum Athanasium Ægyptus excepit, Junce Hilarium de prælio hereticorum revertentem, Galliam Ecclesia complexa est, tunc ad reditum Eusebii lugubres vestes Italia movit. » De Ambrosio vero post Hieronymum ad annum Gratiani XI, loquitur Prosper in Chronico, dicens : Post Auxentii « seram mortem, Mediolani Ambrosio Episcopo constituto, omnis ad fidem rectam Italia convertitur, » id est, regionum illarum portio, quæ Vicario Italiæ parebat, nempe Insurbria, Æmilia et Liguria. Sua namque prædicatione Ambrosius distractas Ecclesias junxit, ac nexuit cum fidei vertice, ac custode Romano Pontifice. Hinc in Commentariis super Lucam per id temporis conscriptis lib. 9, cap. 20, gratulator de hæresi subacta in sui episcopatus exordio dicens : « Dissensionum omnium procella deferbuit. cunctis secularis cupiditatis ardores, æstusque omnes qui infestis Italiæ populis per Judaicæ olim Arianæ proxime savitatis incendia coquebatur, sereno jam spiramine temperat. » Unde Felix Ennodius in ejus laudem cecinit lib. 1 Carm. num. xv, hymno vi.

*Adjunctus hinc Apostolis,
Reduxit expulsum fidem,
Dixit triumphos martyrum,
Linguae virentis laureis.*

Et hæc sincera fidei prædicatio causa fuit, Romano Pontifice annuente, ut Metropolitica haberi cœperit Mediolanensis Ecclesia; quod docte ac solerter vidit Benedictus Baecbinus in dissert. de Eccles. Hierarchiæ originibus parte 2, num. 10.

(2) Ita prorsus Codd. Regii, quum editiones haberent *Confessionum.* Baluzius.

ut tanti ac tales viri minus aut duorum hominum errabundas sibi que ipsis contrarias suspiciones tam magno molimine adsererent, aut vero pro alienius provincie le temeraria quadam conspiratione certarent, sed omnium sancte Ecclesie sacerdotum apostolice et catholice veritatis haereditum decreta et definita sectantes, maluerunt semetipsos quam vetustae universitatis fidem proderere. Unde et ad tantam gloriam pervenire meruerunt, ut non solum Confessores, verum etiam Confessorum principes jure meritoque habeantur.

VI. Magnum hoc igitur eorumdem beatorum exemplum, planeque divinum, et veris quibusque Catholicis indefessa meditatione recolendum, qui modum septem-plex candelabri septenae sancti Spiritus luce radiante, clarissimam posteris formulam praemonstrarunt quoniam modo deinceps per singula quaeque errorum vaniloquia, sacrae vetustatis auctoritate prophanae novitatis conteratur audacia. Neque hoc sane novum. Siquidem mos iste semper in Ecclesia viguit ut quo quisque foret religiosior, eo promptius novellis adventionibus contraret. Exemplis talibus plena sunt omnia. Sed ne longum fiat, unum aliquod, et hoc ab Apostolica potissimum Sede sumemus; ut omnes luce clariorum beatorum Apostolorum beata successio quanta vi semper, quanto studio, quanta contentione defenderit susceptae semel Religionis integritatem. Quondam igitur venerabilis memoriae Agrippinus Carthaginiensis (1) Episcopus, primus omnium mortalium contra divinum Canonem, contra universalis Ecclesiae regulam, contra sensum omnium consacerdotum, contra morem atque instituta majorum, rebaptizandum esse censebat. Quae praesumptio tantum mali invexit, ut non solum Haereticis omnibus formam sacrilegii, sed etiam quibusdam Catholicis occasionem praebuerit erroris. Cum ergo undique ad novitatem rei euncti reclamarent, atque omnes quaqueversum sacerdotes pro suo quisque studio retinerentur, tunc beatae memoriae Papa Stephanus (2) Apostolicae Sedis antistes, cum

(1) Secundus Carthaginiensium praesulum, quorum memoria ad nos usque pervenit. Sub eo duo celebrata sunt Carthaginiensia Concilia, primum de haereticis baptizandis ab Episcopis Proconsularis Africae ac Numidiae, in tertii seculi initio. Nam Tertullianus qui certo, ut fertur, lapsus est circa haereticorum baptisma, ait in libro de Baptismo edito post annum Chr. 200: « Circa haereticos sane quid custodiendum sit digne quis retractet? ad nos enim editum est; » quibus verbis ad Agrippini respexisse decretum concedit aequus lector. Hinc non satis recte a P. Harduino affixum est tale Concilium ann. Chr. 215, praesertim quum Cyprianus in Ep. 75, ad Jubajanum data anno Chr. 254, dicat: « Apud nos non nova aut repentina res est, ut baptizandos conseamus eos, qui ab haereticis ad Ecclesiam veniunt, quando multi jam anni sunt, et longa aetas, ex quo sub Agrippino haec memoriae viro convenientes in unum plurimi Episcopi hoc statuerunt. » Alterum Concilium, in quo sanctus canon: *Ne clericus ullus tutelam, curamve susciperet*, celebratum fuit circ. ann. Chr. 215.

(2) Celebrato a Cypriano III, Carthaginiensi Concilio in causa rebaptizationis anno Chr. 255 vel 256, Kal. Sept. cum Episcopis 87 Proconsularis Provinciae, Numidiae, ac Mauritaniae, graviter commotus est Ste-

caeteris quidem collegis suis, sed tamen praecae caeteris restitit, dignum, ut opinor, existimans si reliquos omnes tantum fidei devotione vinceret quantum loci auctoritate superabat. Denique in Epistola (1) quae tunc ad Africam missa est, his verbis sanxit: *NIHIL NOVANDUM NISI QUOD TRADITUM EST*. Intelligebat etenim vir sanctus et prudens nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi ut omnia, qua fide a patribus suscepta forent, eadem fide filiis consignarentur; nosque Religionem, non qua vellemus ducere, sed potius qua illa duceret sequi oportere; Idque esse proprium Christianae modestiae et gravitatis, non sua posteris tradere, sed a majoribus accepta servare. Quis ergo tunc universi negotii exitus? Quis utique nisi usitatus et solitus? Retenta est scilicet antiquitas, explosa novitas. Sed forte tunc ipsi novitiae adinventioni patrocina defuerunt? Imo vero tanta vis ingenii adfuit, tanta eloquentiae flumina, tantus adsertorum numerus, tanta verisimilitudo, tanta divinae legis oracula, sed plane novo ac malo more intellecta, ut mihi omnis illa conspiratio nullo modo destrui potuisse videatur nisi sola tanti moliminis causa ipsa illa suscepta, ipsa defensa, laudata novitatis professio destituisset. Quid postremo? Ipsius Africani Concilii (2) sive decreti quae vires? Donante Deo, nullae; sed universa tanquam somnia, tanquam fabulae, tanquam superflua, abolita, antiquata (3) calcata sunt. Et, o rerum mira conversio! Auctores ejusdem opinionis Catholici, consecratores vero Haeretici judicantur; absolvuntur magistri, condemnantur discipuli; conscriptores librorum filii regni erunt, adsertores vero gehenna suscipiet. Nam quis ille tam demens est qui illud sanctorum omnium et Episcoporum et Martyrum lumen beatissimum Cyprianum cum caeteris collegis suis in aeternum dubitet regnaturum esse cum Christo? Aut quis tam contra sacrilegus qui Donatistas et caeteras pestes, quae illius auctoritae Concilii

planus, qui paulo ante Lucio successerat. Unde coacta anno 256, Romae synodo acres aculeataeque dedit ad Africam, ac Firmilianum, Helenum Tarsi, aliosque Apostolicas litteras, et si fidem habemus Dionysio Alexandrino in Epist. ad Xystum, statuit « non communicandum esse his, qui rebaptizant; sed debere considerare magnitudinem rei, quia non, quicumque, sed permagni, et nobiles Episcopi viri sunt, quibus hoc visum est. »

(1) Deperdita epistola sententiam servatam habemus in Ep. 74, Cypriani ad Pompejanum. Consultus enim a Pompeio Sabratensi Episcopo haec ex Stephani epistola decerpit: « Si quis ergo a quacumque haeresi venerit ad nos, nihil innovet, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in poenitentiam; quum ipsi haeretici proprio alterutrum ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum. » Non erasse Pontificem in rebaptizationis negotio tanta argumentorum luce probat Doctissimus Pater D. Constantius Constant, tom. 4, Epist. Pontif. a pag. 2217, ut nimium tardus, vel malignus sit, qui illis non suadet.

(2) Tertium intelligit Africae universale, quod singulari modestia refellit Augustinus lib. 2 et 3, de Bapt. cont. Donatist.

(3) Suspicio Lirinensem ad haec Hieronymi in Dialogo contra Luciferianos respexisse: « Conatus est B. Cyprianus, inquit, contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena: et idecirco haereticorum baptismum reprobandum, ad Stephanum tunc Romanae Urbis Epi-

rebaptizare se jactitant, in sempiternum neget arsu-
ros esse cum diabolo ?

VII. Quod quidem mihi divinitus videtur promulga-
tum esse judicium propter eorum maxime fraudulen-
tiam qui cum sub alieno nomine hæresim concinnare
machinentur, captant plerumque veteris ejuspian
viri scripta paulo involutius edita, quæ pro ipsa sul
obscuritate dogmati suo quasi congruant; ut illud nes-
cio quid quodcumque proferunt, neque primi neque
soli sentire videantur. Quorum ego nequitiam duplici
odio dignam judico, vel eo quod hæreseos venenum
propinare aliis non pertimescunt, vel eo etiam quod
sancti ejusque viri memoriam tanquam sopitos jam
cineres prophana manu ventilant, et quæ silentio se-
peliri oportebat, rediviva opinione diffamant, sequen-
tes omnino vestigia auctoris sui Chiam, qui nuditatem
venerandi Noe non modo operire neglexit, verum quo-
que irridendam cæteris enuntiavit. Unde tantam læsæ
pietatis meruit offensam ut etiam posteri ipsius peccati
sui maledictis obligarentur, beatis illis fratribus mul-
tum longeque dissimilis, qui nuditatem ipsam reve-
rendi patris neque suis temerare oculis, neque alienis
patere voluerunt, sed aversi, ut scribitur, texerunt
cum : quod est erratum sancti viri nec approbasse nec
prodidisse (1); atque idcirco beata in posteros benedi-
ctione donati sunt. Sed ad propositum redeamus. Ma-

scopum, super hac re ad Africanam synodum direxit,
sed conatus ejus frustra fuit. Denique illi ipsi Epi-
scopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo statue-
rant, ad antiquam consuetudinem revoluti, novum
emiserunt decretum. Baluzius observat eo sensu Hiero-
nymum dixisse novum emissum esse ab Afric.
decretum, quia cernebat a meliori ac majori parte Dona-
tistarum scelus damnari in rebaptizandis hæreticis.
Utmque tamen se habeat quod Hieronymus refert,
certum est post Stephani obitum Xysto sedente, Dio-
nysio Alexandrino sequestro pacem restitutam fuisse
Romanam inter, et Africanam Ecclesiam. Unde a Pon-
tio in Vita Cypriani num. 14, Xystus appellatur *bonus*
et *pacificus Sacerdos*. Et Cyprianus Ep. 80 alias 82.
Successum de Xysti passione monet, atque a nuntiis
quos Romam, ut exploratam veritatem haberet, mi-
serat, de gravissima persecutione et Papæ marty-
rio se factum fuisse certiorum. Hæc pax forte in
causa fuit, ut multi ex Afris veritatem intelligerent,
præsertim quum Cypriano teste quidam cum Stephano
communem haberent sententiam.

(1) Filios verenda patris sui superjecto dorsis pallio
aversos operuisse est, ut Gregorius 25 Moral., cap. 22,
loquitur, bonis subditis sic præpositorum suorum mala
displicere, ut tamen hæc ab aliis occultent : Operi-
mentum, inquit, aversi deferunt, quia judicantes fa-
ctum et venerantes magistristerium nolunt videre, quod
tegent. Quod prudens optimi Pontificis ac Vincen-
tium monitum, summopore commendat celebris ex Pro-
testantium parte edior Cypriani Joannes Fellus Epi-
scopus Oxoniensis ; at aliis placet Patrum castigare er-
rata, inter quos libenter nomen professus est suum
Clericus ; quam ob causam in Ep. 6 Crit. et Eccles.
culpat dissimulationes omnes in Ecclesiastica historia
ut illicitas. At demus magnorum hominum esse casti-
ganda peccata, ne forte incanti illa sequantur ; quo ta-
men modo id a quibusdam est præstitum, non dico
christianum, sed nec ingenuum decet hominem, nempe
cum amaritudine, rabie, acerbitate ; dolose levia
errata invidiosus vocibus exaggerando, præteritis dis-
simulatisque ingentibus meritis. De tali ac tanta ini-
quitate graviter postulatus est Clericus ipse a viris pro-
bitate et doctrina conspicuis, quod opus fuit advertere,

igno igitur metu nobis immutatæ fidei ac temeratae re-
ligionis piaculum pertimescendum est ; a quo nos so-
lum constitutionis Ecclesiasticæ disciplina, sed etiam
censura Apostolicæ deterret auctoritatis. Scitum enim
cunctis est quam graviter, quam severe, quam vehe-
menter invehatur in quosdam beatus Apostolus Pau-
lus, qui mira levitate nimium cito translati fuerant ab
eo qui eos vocaverat in gratiam Christi, in aliud Evan-
gelium (1), quod non est aliud ; 2 Tim. 4, qui coacer-
varant sibi magistros ad sua desideria, a veritate qui-
dem auditum avertentes, conversi vero ad fabulas ; 1
Tim. 5, habentes damnationem quod primam fidem ir-
ritam fecissent ; quos deceperant ii de quibus ad Ro-
manos fratres scribit idem Apostolus : *Rogo autem vos,*
fratres, ut observetis eos qui dissentiones et offendicula,
præter doctrinam quam ipsi didicistis, faciunt ; et decli-
nant ab illis. Hujusmodi enim Christo Domino non
serviunt, sed suo ventri, et per dulces sermones et benedi-
ctiones seducunt corda innocentium, Rom. 16. Qui
intran per domos, et captivas ducunt mulierculas onera-
tas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis ; semper di-
scentes, et ad scientiam veritatis nunquam pervenientes,
2 Tim. 3. *Vaniloqui et seductores, qui universas domos*
subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia,
Tit. 1. *Homines corrupti mente, reprobi circa fidem, 2*
Tim. 3, *superbi, et nihil scientes, sed languentes circa*
quæstiones et pugnas verborum ; qui veritate privati
sunt, existimantes quæstum esse pietatem : simul au-
tem et otiosi discunt circumire domos ; non solum au-
tem otiosi, sed et verbosi, et curiosi loquentes quæ non
oportet, 1 Tim. 5 : qui bonam conscientiam repellentes,
circa fidem naufragaverunt, 1 Tim. 1 : quorum
prophana vaniloquia multum proficiunt ad impieta-
tem, et sermo eorum ut cancer serpit, 2 Tim. 2. Bene
autem quod de iis item scribitur : Sed ultra non profi-
cient. Insipientium enim eorum manifesta erit omnibus, si-
cut et illorum fuit. 2 Tim. 3.

VIII. Cum ergo tales quidam circumeuntes provincias
et civitates, atque errores venalities circumferendo,
etiam ad Galatas (2) devenissent, cumque his auditis
Galatæ nausea quadam veritatis affecti, Apostolicæ
Catholicæque doctrinæ manna revomentes, hæreticæ
novitatis sordibus oblectarentur, ita sese Apostolicæ
potestatis exeruit auctoritas, ut summa cum severitate

morem ipsi gerendo, ne quid notitia dignum dissimu-
letur in Ecclesiastica historia.

(1) Hoc Apostolicum testimonium non aliter a Ter-
tulliano lib. 4 cont. Marcionem, et Hieronymo in Com-
mentariis super hanc epistolam laudatur, reluctantem ta-
men Erasmo.

(2) Falsi hi fratres docebant hominem ex operibus
legis justificandum, deceperuntque Galatas, ut circum-
cisionem, ac alias legis ceremonias una cum Christi
lege velut ad salutem necessarias observarent. Hinc
Paulum deprimebant inter Apostolos, cum insimulan-
tes, velut aliis contradicentem. Qui Epnes morans,
ubi rescript, epistola ægris Galatarum animis ita mede-
tur ; 1. improborum coerec audaciam, dignitatem sui
Apostolatus defendens. 2. doctrinæ suæ concordiam
cum aliis Apostolis ex habita cum illis collatione probat.
3. accessitis rationibus ac veteris Scripturæ testi-
monii seductos ab errore revocat. Epistolam scripsit
circa ann. Chr. æræ 56, à Chr. morte 23.

decerneret : *Sed licet nos*, inquit, *aut angelus de caelo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit, Gal. 1.* Quid est quod ait, *Sed licet nos*? Cur non potius, *Sed licet ego*? Hoc est : Etiamsi Petrus, etiamsi Andreas, etiamsi Joannes, etiamsi postremo omnis Apostolorum chorus evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus, anathema sit. Tremenda districtio, propter adserendam primæ fidei tenacitatem, nec sibi, nec cæteris coapostolis pepercisse! Parum est : *Etiamsi angelus*, inquit, *de caelo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus, anathema sit.* Non suffecerat ad custodiam traditæ semel fidei, humanæ conditionis commemorasse naturam, nisi angelicam quoque excellentiam comprehendisset. *Licet nos*, inquit, *aut angelus de caelo.* Non quia sancti cælestesque angeli peccare jam possint; sed hoc est quod dicit : Si etiam, inquit, fiat quod non potest fieri, quisquis ille traditam semel fidem mutare tentaverit, anathema sit. Sed hæc forsitan perfunctorie prælocutus est, et humano potius effudit impetu, quam divina ratione decrevit. Absit. Sequitur enim, et hoc ipsum ingenti molimine iteratæ insinuationis inculcat : *Sicut prædiximus, et nunc iterum dico : Si quis vobis evangelizaverit, præterquam quod accepistis, anathema sit.* Non dixit : Si quis vobis annuntiaverit præterquam quod accepistis, benedictus sit, laudetur, recipiatur; sed, *anathema sit*, inquit, id est, separatus, segregatus, exclusus, ne unius ovis dirum contagium innoxium gregem Christi venenata permixtione contamineat.

IX. Sed fursitan Galatis ista tantum præcepta sunt. Ergo et illa solis Galatis imperata sunt quæ in ejusdem Epistolæ sequentibus commemorantur : qualia sunt hæc : *Si vivimus spiritu, spiritu et ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invidentes, Gal. 5,* et reliqua. Quod si absurdum est, et omnibus ex æquo imperata sunt, restat ut sicut hæc morum mandata, ita etiam illa quæ de fide cauta sunt omnes pari modo comprehendant, et sicut nemini licet invicem provocare aut invadere invicem, ita nemini liceat, præter id quod Ecclesia Catholica usquequoque evangelizat accipere. Aut forsitan tunc jubebatur, si quis annuntiasset præterquam quod annuntiatum fuerat, anathematizari; nunc vero jam non jubetur. Ergo et illud quod item ibi ait : *Dico autem, spiritu ambulate, et desiderium carnis non perficietis*, tunc tantum jubebatur, modo vero jam non jubetur. Quod si impium pariter et perniciosum est ita credere, necessario sequitur ut sicut hæc cunctis ætatibus observanda sunt, ita illa quoque quæ de non mutanda fide sancta sunt cunctis ætatibus imperata sint. Annuntiare ergo aliquid Christianis catholicis, præter id quod acceperunt nunquam licuit, nusquam licet, nunquam licebit; et anathematizare eos qui annuntiant aliquid præterquam quod semel acceptum est, nunquam non oportuit, nusquam non oportet, nunquam non oportebit. Quæ eùm ita sint, estne aliquis vel tantæ audaciæ qui præter id quod apud Ecclesiam annuntiatum est annuntiet, vel tantæ levitatis qui præter id quod ab Ecclesia accepit accipiat? Clamat et repetendo clamat, et omnibus, et

semper, et ubique per litteras suas clamat ille, ille vas electionis, ille magister gentium, ille Apostolorum tuba, ille terrarum præco, ille cælorum conscius, ut si quis novum dogma annuntiaverit, anathematizetur. Et contra reclamant ranæ quædam, et cyniphe, et muscæ (1) morituræ, quales sunt Pelagiani, et hoc Catholicis : Nobis, inquit, auctoribus, nobis principibus, nobis expositoribus, damnate quæ tenebatis, tenete quæ damnabatis, rejicite antiquam fidem, paterna instituta, majorum deposita; et recipite : quænam illa tandem? horreo dicere : sunt enim tam superba, ut mihi non modo affirmari, sed ne refelli quidem sine aliquo piaculo posse videantur.

X. Sed dicit aliquis : Cur ergo persæpe divinitus sinuntur excellentes quædam personæ in Ecclesia constitutæ res novas Catholicis annuntiare? Recta interrogatio et digna quæ diligentius atque uberius pertractetur : cui tamen non ingenio proprio, sed divinæ legis auctoritate, Ecclesiastici magisterii documento satisfaciendum est. Audiamus ergo sanctum Moysen; et ipse nos doceat cur docti viri, et qui propter scientiæ gratiam ab Apostolo etiam prophetæ nuncupantur, proferre interdum permittantur nova dogmata, quæ vetus Testamentum allegorico sermone deos alienos appellare consuevit, eò quod scilicet ita ab hæreticis ipsorum opiniones sicut a gentibus dii sui observentur. Scribit ergo in Deuteronomio beatus Moyses : *Si surrexerit*, inquit, *in medio tuâ propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, Deut. 13,* id est, magister in Ecclesia constitutus, quem discipuli vel auditores sui ex aliqua revelatione docere arbitrentur. Quid deinde? *et prædixerit*, inquit, *signum atque portentum, et evenerit quod locutus est.* Magnus profecto nescio quis signatur magister et tantæ scientiæ qui sectatoribus propriis non solum quæ humana sunt nosse, verum etiam quæ supra hominem sunt prænosecere posse videatur; quales fere discipuli sui jactitant fuisse Valentinum, Donatum, Photinum, Apollinarem, cæterosque ejusmodi. Quid postea? *et dixerit*, inquit, *tibi : Eamus, et sequamur deos alienos quos ignoras, et serviamus eis.* Qui sunt dii alieni, nisi errores extranci quos ignorabas, id est, novi et inauditi? Et

(1) Suspiciatur P. Macedo respexisse Gelasium Pontificem ad hunc Vincentii locum, dum in Epist. ad Episcopos per Picenum constitutos, vocat delirum quemdam senem Pelagianum *muscam morituram*, quum vulgata lectio, ut ille loquitur, habeat *muscæ morientes*; unde in Comment. Eccl. Polem. cap. xi, infert Lirinensem non fuisse Pelagianum luc infectum. Poterat addere, appellari etiam *ranam* a Gelasio. « Oblatus est nobis, inquit, miserabilis senex Seneca nomine, in Pelagianæ voraginis cæno, sicut de quibusdam in Apocalypsi legimus, velut una ranarum imprudenter immersus. At Gelasio notum fuisse Vincentii opus, non credo : alioquin illi meritum rependisset honorem in recensione librorum, et testimonium illud Eccl. 10, v. 1, *de muscis morituris* forte legit in Optato Milevitano lib. 7, num. 4, vel Augustino lib. 2 cont. Ep. Petilianum cap. x, ubi ait : « Propter numerositatem muscis arbitror esse comparatos; sed hi exterminant oleum suavitatis, qui non ipsam Dei gratiam, sed hominum mores intuentur. »

servianus eius, id est, credamus eis, sequamur eos. Quid ad extremum? *non audies*, inquit, *verba prophetae illius aut somniatoris*. Et quare, oro te, a Deo non prohibetur doceri quod a Deo prohibetur audiri? *Quia*, inquit, *tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum an non, in toto corde et in tota anima vestra*. Luce clarius aperta causa est cur interdum divina Providentia quosdam Ecclesiarum magistros nova quaedam dogmata prædicare patiatur. *Ut tentet vos*, inquit, *Dominus Deus vester*. Et profecto magna tentatio est eum ille quem tu prophetam, quem prophetarum discipulum, quem doctorem et adsertorem veritatis putes, quem summa veneratione et amore complexus sis, is subito latenter noxios subinducat errores, quos nec cito deprehendere valeas, dum antiqui magisterii duceris præjudicio, nec facile damnare fas ducas, dum magistri veteris præpediris affectu.

XI. Illic forsitan efflagitet aliquis ut ea quæ sancti Moysi verbis adserta sunt, Ecclesiasticis aliquibus demonstrantur exemplis. Æqua expostulatio, nec diu differenda. Nam ut a proximis et manifestis incipiam, qualem fuisse nuper tentationem putamus, eum infelix ille Nestorius, subito ex ove conversus in lupum, gregem Christi lacerare cœpisset, cum eum hi ipsi qui rodebantur ex magna adhuc parte ovem crederent, ideoque morsibus ejus magis paterent? Nam quis eum facile errare arbitraretur quem tanto Imperii judicio (1) electum, tanto sacerdotum studio prosectum videret; qui eum magno sanctorum amore, summo populi favore celebraretur, quotidie palam divina tractabat eloquia, et noxios quosque Judæorum et Gentilium confutabat errores? Quo tandem iste modo non cuius fidem faceret se recta docere, recta prædicare, recta sentire, qui ut nisi hæresi suæ auditum patefaceret, cunctarum hæreseon (2) blasphemias insectabatur? Sed hoc erat illud quod Moyses ait: *Tentat vos Dominus Deus vester si diligatis eum an non*. Et ut Nestorium prætereamus, in quo plus semper admirationis quam utilitatis, plus famæ quam experientie fuit, quem opinione vulgi aliquamdiu magnum humana magis fecerat

(1) Erepto e vivis Sisinio, ortis dissidiis inter clericos, Constantinopolitanæ Ecclesiæ à Theodosio juniore renuntiatus est Præsul, Nestorius, qui Antiochiæ sub habitu et professione monachi vivebat. Et ut narrat Soerates lib. 7, cap. 29, ordinatus fuit anno Christi 428, 4 Id. Apr. bonis omnibus applaudentibus, gratulantibusque quasi alter futurus esset Chrysostomus. Consulat lector Cælestini epist. ad eundem parte 1, Concil. Ephes. cap. 17, Cyrilli epist. ad Theodosium part. 3, Conc. ejusdem.

(2) Vix urbem Ecclesiamque ingressus, in prima quam habuit concione, Theodosium allocutus est celebri illa sententia, quæ sicut nonnullis placuit, ita truculenta, et arrogans aliis apparuit: « Da mihi, Imperator, puram ab hæreticis terram, et ego cœlum et vicissim tibi dabo: evertet mecum hæreticos, et ego tecum Persas evertam. » Unde acriter insequi exorsus est cuiuscunque sectæ homines voce et manu, Præfectorum urbis potentia fretus. Et si fides Gothofredo post Baronium, ampla illa Theodosii lex in Hæreticos lata omnes anno Ch. 428, circa Maii finem, prodit Nestorio auctore. Vide Comm. Gothofredi in leg. 65 Codic. Theod., et Soeratem lib. 7, cap. 28 et sequi.

gratia quam divina, eos potius commemoremus qui multis profectibus multaque industria præditi non parvæ tentationi Catholicis hominibus exstiterunt. Velut apud Pannonias majorum memoria Photinus Ecclesiam Sirmitanam tentasse memoratur: ubi cum magno omnium favore in sacerdotium fuisset ascitus, et aliquandiu tanquam Catholicus administraret, subito, sicut malus ille propheta aut somniator quem Moyses significat, creditam sibi plebem Dei persuadere cœpit ut sequeretur deos alienos, id est, errores extraneos, quos antea nesciebat. Sed hoc usitatum. Illud verò perniciosum, quod ad tantum nefas non mediocribus adminiculis utebatur. Nam erat et ingenii viribus valens et doctrine opibus (1) excellens et eloquio

(1) De Photino natione Galata, ita in Chronico Eusebii ab Hieronymo aucto ad ann. 379 juxta editionem, Arnaldi Pontaci Vasatensis Episcopi: « Photinus in Galatia moritur, a quo Photinianorum dogma indutum, qui multa continentia, et ingenii bona uno superbia malo perdidit. » At Joannes Clericus in præf. Artis Crit. Edition. Germanicæ pag. 15, ad sequentem transfert Basilium voces illas, « qui multa continentia et ingenii bona uno superbia malo perdidit, » quod probat ex MSS., « temerariam correctionem, ut ait, non passis, et ex Nazianzeno. » Miror hæc excidisse homini, qui ubique veritatis amorem ac candoris ingenuitatem præfert ac jactat. Sane Pontæus sex vidit MSS. Codd. Vaticanos, quorum duo tantum recentiores ac infimæ notæ tribuant Basilio, quum quatuor alii nota ac vetustate digniores constanter Photino ingenii laudem, ac superbiæ malum adjudicent; quibus addere liceat duos alios, nempe Cod. Bibl. Vat. Palatina num. 818, et alterum Bibl. Card. Ottoboni lit. G. iv, 1. In Bibliotheca etiam Christianæ duo sunt Codices num. 533 et 560 Chronici Eusebii ab Hieronymo aucti, et tamen illa minime in Basilio comparent, quamvis nullum passim sint temerariam correctionem; et reverà Scaliger in notis ad hunc locum testatur adjecta illa a quodam fuisse ad oram, ut a textu extranea. Quæ diximus, Patrum etiam auctoritate firmantur. De Photini ingenio, ac superbiâ satis sit audire Epiphanium in hæc. 71, ubi sic loquitur: « Photinus insania non minima elatus, et supra omnes furiosus factus, etc., fuit loquax et acutæ linguæ, et qui multos posset pronuntiatione, et dicendi promptitudine decipere. » De Basilio vero alia sunt prorsus judicia Patrum, nam a Conc. Ephesino « Magnus et Sanctissimus est appellatus: gloria Ecclesiæ et vere famulus Dei. » Ab Athanasio Ep. ad Joannem « Orbis lumen, et vox et tuba orbis. Doctrinæ palatium » a Greg. Nazianzen. Ep. 40, Ab Augustino lib. 1, cont. Julian. cap. 5, num. 18, *insignis vir, et clara præditus sanctitate*; ejus ingens meritum sic divinitus B. Ephremo ostensum est. Nam querens a Deo, ut ostenderet sibi qualis quantusque vir esset Basilius: « Annui votis Deus et oranti Ephremo oblata est e regione Altaris species columnæ immensæ adeo ut jungeret cœlum et terris, vocesque sonare in hæc verba: Quæcum vidisti columnam igneam, talem credita esse Basilius: quod grave testimonium exstat in tom. 1 Bbl. Orient. pag. 39, num. xi, magno Ecclesiæ bono, ac literariæ Republicæ incremento editæ a viro Clariss. Josepho Simonio Assemano. Nec obstat nedom ab hæreticis, sed et a Catholicis de supercilio accusatum fuisse Basilius, quibus et ipse respondit Ep. 46, illosque Nazianzeni pia gravitas notat, *ut iniquos et acerbos rerum judices*. Orat. in laudem Basilii, ac posterorum memoriæ testatum reliquit « virum hunc, et se ab aulicione et theatricâ quadam ingenii ostentatione abhoruisse. »

præpotens; quippe qui utroque sermone copiose et graviter disputaret et scriberet: quod monumentis librorum suorum manifestatur, quos idem partim græco, partim latino sermone composuit. Sed bene quod commissæ ipsi oves Christi multum pro catholica fide vigilantes et cautæ, cito ad præmonentis Moysi eloquia respexerunt, et prophætæ atque pastoris sui licet admirarentur eloquentiam, tentationem tamen non ignorarunt. Nam quem antea quasi arietem gregis sequabantur, eundem deinceps veluti lupum fugere cœperunt. Neque solum Photini sed etiam Apollinaris (1) exemplo istius Ecclesiasticæ tentationis periculum discimus, et simul ad observandæ diligentius fidei custodiam commovemur. Etenim ipse auditoribus suis magnos æstus (2) et magnas generavit angustias; quippe cum eos huc Ecclesiæ traheret auctoritas, huc magistri retraheret consuetudo; eumque inter utraque nutabundi et fluctuantes, quid potius sibi seligendum foret non expedirent. Sed forsitan ejusmodi ille vir erat qui dignus esset facile contemni. Imo vero tantus ac talis cui nimium cito in plurimis crederetur. Nam quid illo præstantius, acumine, exerecitatione, doctrina? Quam multas ille hæreses multis voluminibus oppresserit, quot inimicos fidei confutaverit errores, indicio est opus illud triginta non minus librorum, nobilissimum ac maximum, quo insanas Porphyrii calumnias magna probationum mole confudit. Longum est universa ipsius opera commemorare; quibus profecto summis ædificatoribus Ecclesiæ par esse potuisset, nisi prophana illa hæreticæ curiositatis libidine novum nescio quid advenisset quo et eunctos labores suos velut ejusdam lepre admixione fœdaret et committeret ut doctrina ejus non tam ædificatio, quam tentatio potius Ecclesiastica diceretur.

(1) Præter Apollinarium Hierapolitanum Antistitem magni nominis virum, qui sub M. Antonio floruit, circa quarti seculi medium duo exstiterunt Apollinarii pater nempe et filius ambo Alexandrini genere, ac uterque Laodicæam se contulit sub Theodoro urbis Episcopo, commoratique ibi sunt sub Georgio illius successore. At ab isto fuere a communione semoti, licet pater in presbyterorum, ac filius in Lectorum ordinem esset cooptatus. Qua autem de causâ incertum est dissentientibus veteribus. Nonnulli dicunt ob arctissimum amicitie vinculum, quo Epiphano Sophistæ homini gentili uterque erat junctus; alii, ut Sozomenus, quia Athanasio communicaverant Laodicæam transiente, ut Alexandriam ab exilio rediret; quoniam notum Apollinaris erat Georgium parum in Trinitatis professione sibi constare. Utcumque res acciderit, Apollinaris filius illatam injuriam impotenter ferens, artis suæ fiducia fretus, et ulciscendi cupiditate novam excogitavit hæresim; quam nec disseminare quievit paulo post Laodicæno Episcopo renuntiato. Et quia antequam in infortunium delaberetur. Sanctis viris Epiphano, Athanasio, Basilio, Serapioni, aliisque fidei defensoribus erat apprime charus: propterea venustior ejus lapsus Ecclesiæ accidit, uberiorisque lacrymas Epiphano et Basilio expressit, infelicem tanti viri exitum deplorantibus. Consultat Lector. Dionys. Petav. tom. 5, Theol. Dog. lib. 4, cap. 6, num. 2 et 5.

(2) Hæc est lectio Cod. Reg. Unde confirmatur conjectura Barthol. Petri Duac., qui in margine edit. suæ adnotavit hic legendum æstus pro eo quod editiones habebant *actus*. Baluzius.

XII. Ille a me forsitan deposcatur ut horum quos supra commemoravi hæreses exponam, Nestorii scilicet, Apollinaris, et Photini. Hoc quidem ad rem de qua nunc agimus non attinet. Propositum etenim nobis est, non singulorum errores persequi, sed paucorum exempla proferre, quibus evidenter ac perspicue demonstretur illud quod Moyses ait, quia scilicet si quando Ecclesiasticus aliquis magister, et ipse interpretandis prophetarum mysteriis prophætæ, novi quiddam in Ecclesiam Dei tentet inducere, ad tentationem id nostram fieri Providentiæ divina patiatur. Utile igitur fuerit, in excursu, quid supra memorati hæretici sentiant breviter exponere, id est, Photinus, Apollinaris, Nestorius. Photini ergo secta hæc est. Dicit Deum singulum esse et solitarium, et more Judaico confitendum. Trinitatis plenitudinem negat, neque ullam Dei Verbi aut ullam Spiritus sancti putat esse personam. Christum vero hominem tantummodo solitarium adserit, cui principium adscribit ex Maria: et hoc omnimodis dogmatizat, solam nos personam Dei Patris et solam Christum hominem colere debere. Hæc ergo Photinus. Apollinaris vero in unitate quidem Trinitatis quasi consentire se jactitat, et hoc ipsum non plena fidei (1) sanitate; sed in Domini incarnatione aperta professione blasphematur. Dicit enim in ipsa Salvatoris nostri carnem aut animam humanam penitus non fuisse, aut certè talem fuisse cui mens et ratio non esset. Sed et ipsam Domini carnem non de sanctæ Virginis Mariæ carne susceptam, sed de cælo in Virginem descendisse dicebat; eamque nutabundus semper et dubius modo cœternam Deo Verbo, modo de Verbi divinitate factam prædicabat. Nolebat enim in Christo esse duas substantias, unam divinam, alteram humanam, unam ex Patre, alteram ex matre; sed ipsam Verbi naturam putabat esse discessam, quasi aliud ejus permaneret in Deo, aliud vero versum fuisset in carnem; ut cum veritas dicat ex duabus substantiis unum esse Christum, ille contrarius veritati ex una Christi divinitate duas dserat factas esse substantias. Hæc itaque Apollinaris. Nestorius autem contrarius Apollinari morbo, dum sese duas in Christo substantias distinguere simulat, duas introducit repente personas, et inaudito scelere duas

(1) Miror doctissimum virum Dionysium Petavium tom. 5. Theolog. dogm. lib. 1, cap. 6, n. 15, oppositum legere, quasi nempe Vincentius dixerit, *et ipsam plena fidei sanitate*, reclamantibus editionibus, ac contextu ipso: præsertim quia non latuit virum omnigena eruditione refertum a Basilio in Ep. 293, et a Gregorio Nazianzeno in Ep. 4, ad Cled. pag. 744, reprehensum fuisse Apollinarem, ut in Sabellii errorem inclinarentem, ejus rei testes hic posterior affert libros illius. Hinc minime audiendum Leontium in lib. de sectis Act. 4; tom. 11, Bibl. PP. dum affirmat hominem non errare circa Trinitatem. « Tametsi, inquit, Gregorii et ambo etiam hæc in parte erroris illum arguant. » Sed præter Gregorios exstat etiam Basilius et Irimensis, ut alios omittam; unde suspicor non pervenisse ad Leontium Apollinaris libros, in quibus erratum deprehendit Nazianzenus: nisi forte quis dicere malit, hominem contraria dogmata vulgasse, quod accidere illi potuit, dum « in tractanda Theologia non e Scripturis, sed ex humanis inventis argumenta petebat, » quem admodum ait Basilius.

esse vult filios Dei, duos Christos, unum Deum, alterum hominem, unum qui ex Patre, alterum qui sit generatus ex matre. Atque ideo asserit sanctam Mariam non *Theotocon*, sed *Christotocon* esse dicendam: quia scilicet ex ea non ille Christus qui Deus, sed ille qui erat homo, natus sit. Quod si quis eum putat in litteris suis unum Christum dicere et unam Christi prædicare personam, non temere credat. Aut enim istud fallendi arte machinatus est, ut per bona facilius suaderet et mala, sicut ait Apostolus: *Per bonum mihi operatus est mortem*, Rom. 7. Aut ergo, ut diximus, fraudulentæ causa quibusdam in locis scriptorum suorum unum Christum et unam Christi personam credere se jaecat, aut certe post partum jam Virginis ita in unum Christum duas perhibet convenisse personas, ut tamen conceptus seu partus Virginis tempore, et aliquantò postea duos Christos fuisse contendat; ut cum scilicet Christus homo communis primum et solitarius natus sit, et necdum Dei Verbo personæ unitate sociatus, postea in eum adsumentis Verbi persona descenderit; et licet nunc in Dei gloria maneat adsumptus, aliquandiu tamen nihil inter illum et cæteros homines videtur.

XIII. Hæc ergo Nestorius, Apollinaris, Photinus adversus Catholicam fidem rabidi eanes latrant: Photinus, Trinitatem non confitendo; Apollinaris, convertibilem Verbi dicendo naturam, et duas in Christo substantias non confitendo, et aut totam Christi animam aut certe mentem atque rationem in anima denegando, et adserendo pro sensu mentis fuisse Dei Verbum; Nestorius, duos Christos aut semper esse, aut aliquandiu fuisse adseverando. Ecclesia vero Catholica et de Deo et de Salvatore nostro recta sentiens, nec in Trinitatis mysterio nec in Christi incarnatione blasphematur. Nam et unam divinitatem in Trinitatis plenitudine et Trinitatis æqualitatem in una atque eadem majestate veneratur, et unum Christum Jesum, non duos, eundemque Deum pariter atque hominem confitetur. Unam quidem in eo personam, sed duas substantias; duas substantias, sed unam credit esse personam: duas substantias, quia mutabile non est Verbum Dei, ut ipsum verteretur in carnem; unam personam, ne duos profunderet filios, quaternitatem videatur colere, non Trinitatem. Sed operæ pretium est ut id ipsum etiam atque etiam distinctius et expressius enucleemus. In Deo una substantia, sed tres personæ; in Christo duæ substantiæ, sed una persona. In Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud; in Salvatore aliud atque aliud, non alius atque alius. Quomodo in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud? Quia scilicet alia et persona Patris, alia Filii, alia Spiritus sancti; sed tamen Patris et Filii et Spiritus sancti non alia et alia, sed una eademque natura. Quomodo in Salvatore aliud atque aliud, non alius atque alius? Quia videlicet altera substantia divinitatis, altera humanitatis; sed tamen deitas et humanitas non alter et alter, sed unus idemque Christus, unus idemque filius Dei, et unius ejusdemque Christi et filii Dei una eademque persona; sicut in homine aliud caro, et aliud anima, sed unus idemque homo anima et caro. In Petro et Paulo aliud

anima, aliud caro; nec tamen duo Petri, caro et anima; aut alter Paulus anima, et alter caro; sed unus idemque Petrus, unus idemque Paulus, ex duplici diversaque subsistens animi corporisque natura. Ita igitur in uno eodemque Christo duæ substantiæ sunt; sed una divina, altera humana; una ex Patre Deo, altera ex matre Virgine; una coæterna et æqualis Patri, altera ex tempore et minor Patre; una consubstantialis Patri, altera consubstantialis matri; unus tamen idemque Christus in utraque substantia. Non ergo alter Christus Deus, alter homo; non alter increatus, alter creatus; non alter impassibilis, alter passibilis; non alter æqualis Patri, alter minor Patre; non alter ex Patre, alter ex matre; sed unus idemque Christus Deus et homo, idem non creatus et creatus, idem incommutabilis et impassibilis, idem commutatus et passus, idem Patri et æqualis et minor, idem ex Patre ante secula genitus, idem in seculo ex matre generatus, perfectus Deus, perfectus homo. In Deo summa divinitas, in homine plena humanitas. Plena, inquam, humanitas: quippe quæ animam simul habeat et carnem, sed carnem veram, nostram, maternam, animam vero intellectu præditam, mente ac ratione pollentem. Est ergo in Christo verbum, anima, caro; sed hoc totum unus est Christus, unus filius Dei, et unus Salvator ac Redemptor noster. Unus autem, non corruptibili nescio qua divinitatis et humanitatis confusione, sed integra et singulari quadam unitate personæ. Neque enim illa conjunctio alterum in alterum convertit atque mutavit (qui est error proprius Ariatorum) (1), sed ita in unum potius utrumque compegit, ut manente semper in Christo singula-

(1) Ut Ariani facilius improvidis suaderent Verbum alterius esse a Patre substantiæ, passum asservere in carne; ac animæ instar fuisse corpori divinitatem illam Verbi veluti secundariam aiebant; unde ex eorum mente in humanitatem quasi conversa erat divinitas, dum substantiæ hominis formæ in Christo locum tenuit. Hunc errorem assumptæ humanitatis destruente fidem præter Lirinensem exprobat illis Leontius de sect. Act 2, Athanasius in lib. de salutari Adventu, et in altero de incarnatione Christi: ac potissimum Hilarius in toto lib. x de Trinitate, unde numer. 9, ait: « Volunt plerique eorum ex passionis metu, et infirmitate patendi, non in natura eum impassibilis Dei fuisse..... Sed inferioris a Deo Patre naturæ, et humanæ passionis trepidaverit metu, et ad corporalis pœnæ congemuerit atrocitatem. » Quæ quum ita sint, jam sine ambiguitate ulla facile dirimitur tota controversia, quam Claudianus Mamertus, Berengarius ac Joannes quidam apud Philippum bonæ spei Abbatem excitarunt Hilario, quasi humanas in Christo Passiones neganti num. 23 ejusdem libri dum inquit: « Passus quidem est Dominus Jesus Christus, dum caditur, dum suspenditur, dum crucifigitur, dum moritur: sed in corpus Domini irruens Passio, nec non fuit Passio, nec tamen naturam Passionis exseruit, dum et pœnali ministerio deservit, et virtus corporis sine sensu pœnæ vim pœnæ in se deservientis excepit. » Sensus ergo est: Passio qua cæsus est Christus, fuit ex parte corporis, seu humanitatis a Verbo assumptæ, quæ sensu, dolore, tolerantia demutata est; sed vera non fuit ex parte Verbi, quod demutationis effectibus caruerit: et hæc est quod Hilarius inquit Filium Dei vim pœnæ in se deservientis sine sensu pœnæ excepisse. Consulat Lect. generalem præfat. præmissam Operibus D. Hilarii Edit. P. Coustant. § III.

ritate unius ejusdemque personæ, in æternum quoque permaneat proprietas uniuscujusque naturæ; quo scilicet nec unquam Deus corpus esse incipiat, nec aliquando corpus, corpus esse desistat. Quod etiam humanæ conditionis demonstratur exemplo. Neque enim in præsentibus tantum, sed in futuro quoque, unusquisque hominum ex anima constabit et corpore, nec tamen unquam aut corpus in animam aut anima vertetur in corpus; sed unoquoque hominum sine fine victuro, in unoquoque hominum sine fine necessario utriusque substantiæ differentia permanebit. Ita in Christo quoque utriusque substantiæ sua cuique in æternum proprietates, salva tamen personæ unitate, retinenda est.

XIV. Sed cum personam sæpius nominamus, et dicimus quod Deus per personam homo factus sit, vehementer verendum est ne hoc dicere videamur quod Deus verbum sola imitatione actionis quæ sunt nostra susceperit, et quidquid illud est conversationis humanæ, quasi adumbratus, non quasi verus homo fecerit; sicut in theatris fieri solet, ubi unus plures effingit repente personas, quarum ipse nulla est. Quotiescumque etenim aliqua suscipitur imitatio actionis alienæ, ita aliorum officia aut opera patrantur, ut tamen hi qui agunt, non sint ipsi quos agunt. Neque enim (ut, verbi gratia, secularium et Manichæorum (1) utamur exemplis), eum actor tragicus Sacerdotem effingit aut regem, sacerdos aut rex est. Nam desinente actu simul et ea quam susceperat persona desistit. Absit hoc a nobis nefarium scelestumque ludibrium. Manichæorum sit ista dementia; qui phantasiæ prædicatores, aiunt Filium Dei Deum, personam hominis non substantia extitisse, sed actu putativo quodam et conversatione simulasse. Catholica vero fides ita Verbum Dei hominem factum esse dicit, ut quæ nostra sunt, non fallaciter et adumbrate, sed vere expresse susciperet, et quæ erant humana, non quasi aliena imitaretur, sed potius ut sua gereret; et prorsus quod agebat, hoc etiam esset. Sicut ipsi nos quoque in eo quod loquimur, sapimus, vivimus, subsistimus, non imitamur homines, sed sumus. Neque enim Petrus et Joannes, ut eos potissimum nominem, imitando erant homines, sed subsistendo. Neque enim Paulus simulabat Apostolum, aut fingebat Paulum; sed erat Apostolus, et subsistebat Paulus. Ita etiam Deus Verbum adsumendo et habendo carnem, loquendo, faciendo, patiendone per carnem, sine ulla tamen sui corruptione naturæ, hoc omnino præstare dignatus est ut hominem perfectum non imitaretur aut fingeret, sed exhiberet, ut homo verus non videretur aut putaretur, sed esset atque subsisteret. Igitur sicut anima connexa carni, nec in carnem tamen versa, non imitatur hominem, sed est homo, et homo non per simulationem, sed per substantiam, ita etiam Verbum Deus, absque ulla sui con-

versione, imitando se homini, non confundendo, non imitando factus est homo, sed subsistendo. Abjiciatur ergo tota penitus personæ illius intelligentia quæ fingendo imitatione suscipitur, ubi semper alius est et aliud simulatur, ubi ille qui agit, nunquam is est quem agit. Absit etenim ut hoc fallaci modo Deus Verbum personam hominis suscepisse credatur; sed ita potius ut incommutabili sua manente substantia, et in se perfecti hominis suscipiendo naturam, ipse caro, ipse homo, ipse persona hominis existeret, non simulatoria, sed vera, non imitativa, sed substantiva, non denique quæ cum actione desisteret, sed quæ prorsus in substantia permaneret.

XV. Hæc igitur in Christo personæ unitas nequaquam post Virginis partum, sed in ipso Virginis utero compacta atque perfecta est. Vehementer enim præcavere debemus, ut Christum non modo unum, sed etiam semper unum confiteamur: quia intoleranda blasphemia est ut etiamsi nunc eum unum esse concedas, aliquando tamen non unum, sed duos fuisse contendas, unum scilicet post tempus baptismatis, duos vero sub tempore nativitatis. Quod immensum sacrilegium non aliter profecto vitare poterimus nisi unitum hominem Deo, sed unitate personæ, non ab ascensu, vel resurrectione, vel baptismo, sed iam in matre, jam in utero, jam denique in ipsa virginali conceptione fateamur: propter quam personæ unitatem indifferenter atque promiscue et quæ Dei sunt propria tribuuntur homini, et quæ carnis propria adscribuntur Deo. Inde est enim quod divinitus scriptum est et filium hominis descendisse de cælo, et Dominum majestatis crucifixum in terra, Joan. 3. 1 Cor. 2. Inde etiam est ut carne Domini facta, carne Domini creata, ipsum Verbum Dei factum, ipsa sapientia Dei impleta, scientia creata dicatur; sicut in præscientia manus ipsius et pedes ejus fossi esse referuntur. Per hanc, inquam, personæ unitatem illud quoque similis mysterii ratione perfectum est, ut carne Verbi ex integra matre nascente, ipse Deus Verbum natus ex Virgine catholicissime credatur, impiissime denegetur. Quæ cum ita sint, absit ut quisquam sanctam Mariam divinæ gratiæ privilegiis et speciali gloria fraudare conetur. Est enim singulari quodam Domini ac Dei nostri, Filii autem sui, munere verissime ac beatissime *theotocos* confitenda; sed non eo modo *theotocos* qui impia quædam hæresis suspicatur, quæ adserit eam Dei matrem sola appellatione dicendam, quod eum scilicet pepererit hominem qui postea factus est Deus; sicut dicimus Presbyteri matrem, aut Episcopi matrem, non jam Presbyterum aut Episcopum pariendo, sed eum generando hominem qui postea Presbyter vel Episcopus factus est. Non ita, inquam, sancta Maria *theotocos*, sed ideo potius quoniam, ut supra dictum est, jam in ejus sacramento utero sacrosanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quamdam atque unicam personæ unitatem, sicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo, Deus est.

XVI. Sed jam ea quæ supra de memoratis hæresi-

(1) Arbitratur Baluzius a sciolo quodam adjectam fuisse parenthesi *Manichæorum* vocem: qui Vincetium non intelligens, putavit comparationem eam sumi a Manichæis. Deinde ad voces *Sacerdotem effingit*, ait, tragodos et comædos induisse palam Episcopi personam, non secus ac aliorum hominum.

būs vel de catholica fide breviter dicta sunt retrahendā causā memoriā breviter strictiusque repetāmus; quō scilicet et intelligantur iteratā pleiids, et firmiter inculcata teneantur. Anathema igitur Photino non recipienti plenitudinem Trinitatis, et Christum hominem tantummodo solitarium prædicant. Anathema Apollinari adserenti in Christo conversæ divinitatis corruptionem, et auferenti perfectæ humanitatis proprietatem. Anathema Nestorio neganti ex Virgine Deum natum, adserenti duos Christos; et explosā Trinitatis fidē, quaternitatem nobis introducēti. Beata (1) vero Catholica Ecclesia; quæ unum Deum in Trinitatis plenitudine et item Trinitatis æqualitatem in una Divinitate veneratur; ut nequē singularitas substantiæ personarum confundat proprietatem, neque item Trinitatis distinctio unitatem sepatet Deitatis. Beata, inquam, Ecclesia; quæ in Christo duas veras perfectasque substantias, sed unam Christi credit esse personam, ut nequē naturarum distinctio unitatem personæ dividat, neque item personæ unitas differentiam confudat substantiarum. Beata, inquam, Ecclesia, quæ ut unum semper Christum esse et fuisse fateatur, unitum hominem Deo, non post partum, sed jam in ipsō matris utero cōsistetur. Beata, inquam, Ecclesia, quæ Deum factum hominem non conversione naturæ, sed personæ ratione intelligit, personæ autem non simulatoriæ et transeuntis, sed substantivæ ac permanentis. Beata, inquam, Ecclesia, quæ hanc personæ unitatem tantam vim habere prædicat ut propter eam miro ineffabilem mysterio et divina homini et Deo ascribat humanā. Nam propter eam et hominem de cælo secundum Deum descendisse non abnegat, et Deum secundum hominem credit in terrā factum, passum, et crucifixum. Propter eam denique et hominem Dei filium et Deum filium Virginis confitetur. Beata igitur ac veneranda, benedicta, et sacrosancta, et omnino supernæ illi angelorum laudationi comparanda confessio, quæ unum Dominum Deum trina sanctificatione glorificat. Idcirco etenim vel maxime unitatem Christi prædicat, ne mysterium Trinitatis excedat. Hæc in excursu dicta sūt, alias,

(1) Quam tot, et tantæ olim fuerint, quemadmodum et nunc sunt, otiosæ hæreticorum fraudulentæ contra Trinitatis Incarnationisque mysteria, stat nihilominus catholice fidei integritas, tanquam rupes valida, et immota adversus omnes ventos, pluvias, torrentes, quia, inquit Hilarius lib. 2. de Trinit. numer. 22. « Ut quædam medicamentorum genera sunt ita comparata; ut non singulis tantum ægritudinibus utilia sint, sed omnibus in commune medeantur et habeantque in se virtutem generalis auxilii; ita et illæ catholice non adversus singulas pestes, sed contra omnes morbos operi medecæ communis impertit; non infirmāda genere, non vincenda numero, non diversitate fallenda; sed una atque eadem adversum singula omniaque consistit. Magnum est enim, tot in una eā esse remedia, quot morbi sunt; et totidem veritatis esse doctrinas, quotidem erunt studia falsitatis. Contrahantur in unum nomina hæreticorum, et omnes scholæ prodeant: audiant unum ingentem Deum patrem, et unum unigenitum Dei Filium perfecti Patris perfectam progeniem, » etc. quæ sequuntur.

si Deo placuerit, uberius tractanda et explicanda. Nunc ad propositum redeamus.

XVII. Dicebamus ergo in superioribus quod in Ecclesia Dei tentatio esset populi, error magistri, et tanto major tentatio quanto ipse esset doctior qui erraret. Quod primum Scripturæ auctoritate, deinde ecclesiasticis docebamur exemplis, eorum scilicet commemoratione qui cum aliquandiu sanæ fidei forent habiti; ad extremum tamen aut in alienam decidissent sectam, aut ipsi siam hæresim condidissent. Magna profecto res, et ad discendum utilis, et ad recedendum necessaria; quam etiam atque etiam exemplorum molibus illustrare atque inculcare debemus; ut omnes vere Catholici noverint se cum Ecclesia doctores recipere, non cum doctoribus Ecclesiæ fidem deserere debere. Sed ego ita arbitror, quod cum multis in hoc tentandi genere proferre valeamus, nemo pene sit qui Origenis tentationi valeat comparari; in quo plura adeo præclara; adeo singularia, adeo mira extiterunt, ut inter initia habendam cunctis adsertionibus ejus fidem quivis ille facile judicaret. Nam si vita facit auctoritatem, magna illi industria, magna pudicitia (1), patientia, tolerantia. Si genus vel

(1) Pudicitia amorē suū evirare corpus ausus fuit, non tam ferro exsecratis genitalibus, quam cicutam illis adlibendo, ut Athenienses Hierophantas, ad compescendum libidinem illevisse testis est ipse lib. 7. cont. Celsum: licet in diversas abeant etiam veteres Patres opiniones, quod candidè oportuit fateri. Hoc grande factus ipse, etsi sero, damnavit tamen, vehementerque absterruit alios tom. 15, ad cap. 19, vers. 12, in Matthæum, tum Scripturarum auctoritate, tum rationum pondere, ut conviciis, ac ignorantia afficiendos, se omnibus præbæant; et his verbis apposite Philonem, et Sextum arguit: « At his, inquit, Sacrarum litterarum circa illam sententiam minime assecutus fides habenda non est: nam si inter fructus Spiritus, cum charitate, et gaudio, et patientia, et reliquis quoque castitas recensetur, hanc potius tanquam fructum dare, et masculinum corpus a Deo datum, conservare oportet, quam aliud quidpiam audere, adeo ut transgrediatu aliquis per appositam ad rem de qua arguitur hæc præceptum: Non vitibus aspectum barbæ tuæ, Lev. 19, v. 27..... » Et allatis Scripturæ locis nonnullis ferventiori fide præditos juvenes sic alloquitur: « Jam vero cum animo suo cogitet, qui tale facinus commissurus est: quantum ab iis sit passurus, qui probri eum, et conviciis appetentes, his verbis utentur: Non ineratit Eunuabus attritis, vel amputatis testiculis in Ecclesiam Domini; virum hunc inter castratos numerantes. » Deinde paulo post subdit: « Quas nam vero captis gravedines patiuntur, quas vertiginas, quæ mentem etiam quandoque invadunt, et imaginum formatricem animæ vim sibi novas, et insulas ex hæc materia (semine) ingentem species perturbant. » Quibus si addatur, id quod acute vidit Augustinus lib. 6. prioris operis adv. Julianum cap. 44, in hunc, 41, spadone etiam carnalis concupiscentiæ urgeri stimulis, « minus quidem laboriose, ne, inquit, concumbendi quamvis irritus ipse conatus in eam turpitudinem veniat, propter quam Calligonum Valentianum junioris Eunuacho gladio novimus ultore punctum meretricis confessione convictum; neque enim, et in Lib. Ecclesiastico adhiberetur inde similitudo atque diceretur: » Videns oculis, et ingemiscens, quasi spado complectens virginem, et suspirans, nisi et ipsi moverentur concupiscentiæ carnalis effectibus, licet destituti carnis effectibus; » si, inquam, ve-

eruditio, quid eo nobilior (1), qui primum in ea domo natus est quæ est illustrata martyrio, deinde pro Christo non solum patre sed omni quoque facultate privatus, tantum inter sanctæ paupertatis profecit angustias ut pro nomine Dominiæ confessionis (2) sæpius, ut ferunt, adfugeretur. Neque vero hæc in illo sola erant quæ cuncta postea tentationi forent, sed tanta etiam vis ingenii, tam profundi, tam acris, tam elegantis ut omnes pene multum longèque superaret; tanta doctrinæ ac totius eruditionis magnificentia ut patet forent divinæ, penè fortasse nulla humanæ philosophiæ quæ non penitus adsequeretur: cujus scientiæ cum Græcâ concederent (3), Hebræa quoque elaborata sunt. Eloquentiam vero quid memorem, cujus rum est hoc, quod ait Sanctus Doctor, certe nihil juvat exsecratione, vel execratione proprium evirare corpus. Consulat Lector Baron. ad ann. 250, et Huetii lib. 1, Origen. cap. 1, num. 15, adversus Iulianum, qui Origenis factum excusandum suscepit l. 4, Orig. def.

(1) Genere fuit Ægyptius, Alexandriæque natus anno Chr. 185, ac Commodi 6, Eleutheri Pape 9, Friariorum Materno, et M. Attilio Bradua Coss. Ejus pater fuit Leonides Martyr, qui supplicium tulit capitis x. Kal. Mali; quum Lætus præses Ægypto, ac ritu fereno in Ecclesiæ filios sæviret.

(2) Doctissimus Præsul Huetius lib. 9, Origen. cap. 1. n. 9, ex Epiphano in hæc. 64. cap. 1, hoc præclarum eximiumque opus ab Origene præstitum commemorat an. 18, suæ ætatis, quum a Demetrio Alexandriæ Ecclesiæ Episcopo, Catechumenorum cura ei fuisset demandata: in quo sicut summa eum laude nomen Domini confessus est; ita exinde nunquam gentes homini pepercissent. Quum enim Ægyptiorum Deorum ministris mos esset abraso vertice in prophani Serapidis gradibus populam alloqui, cum palmarum ramis, ut ad sacra obeunda ascenderent, quo more gravissimæ illorum cæremoniæ continebantur: ille acceptis palmarum surculis erecto fortique animo alta voce sic compellabat adstantes: *Adeste, accipite ramum, non Templi idolis consecrati, sed Christi.* Unde animis Ethnicorum in se concitatis fugere, latitare, ac latebras commutare coactus est. Acciderunt autem hæc sub Aquila Alexandriæ Prefecto.

(3) Amarus erudite antiquitatis censor Joannes Clericus in quest. 2. Hieronymiana suadere conatur, Origenem imperitissimum Hebræicæ lingue fuisse, reluctantibus Tillemontio, Montefalconio, et Fabricio. Non vacat hic nec lubet Clerici expendere argumenta, quum notarum angustia id non permittant; unde satis sit observare, ita ab Origene consulto fuisse Judæos in difficilioribus locis, quod nedium Hieronymus, verum etiam ipse testatur, ut aliquando eum illis publice decertarit, ac sapientissimum illorum Alexandriæ ex Scriptura juxta hebraicam veritatem convicerit; quod refert ipse lib. 1, cont. Celsum: « His verbis, inquit, meministi me urgere vehementer Judæum, qui sapiens habebatur apud suos, quumque non posset se explicare, respondit sicut decebat Judæum. » Deinde non raro Origenes ipse testatur Hebræicos Codices a se diligenter fuisse inspectos, ut mederetur editionibus Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, ac 70 interpretum, ubi erant depravate. Hinc t. 8 Commentar. in Joannem pag. 150. Edit. Huetii t. 2, disserens de porcis e rupe præcipitatis, ac in mare per Demones suffocatis, observat non recte legi in loco Gerasenorum, vel Gadarenorum; quia « Gergesa, inquit, a qua « Tiberiadis vocamus, juxta quam rupes est stagnum « adjacens, e qua ostenditur porcos a Dæmoniis in « præcepis delatos fuisse..... » Et paulo post subdit: « Tale erratum in Lege, et Prophetis circa nomina fiet

fuit tam amœna, tam lactea, tam dulcis oratio ut mihi ex ore ipsius non tam verba quam mella quædam fluxisse videantur? Quæ non ille persuasus difficilia disputandi viribus elimpidavit, quæ factu ardua non ut facillima viderentur effecit? Sed forsitan argumentorum tantummodo nexibus adsertiones suas texuit? Imo plane nemo unquam magistrorum fuit qui pluribus divinæ legis uteretur exemplis. Sed, credo, pauca conscripsit? Nemo mortalium plura; ut mihi sua omnia non solum non perlegi, sed ne inveniri quidem posse videantur: cui ne quicquam ad scientiæ instrumenta deesset, etiam plenitudo exabundavit ætatis (1). Sed forsitan discipulis parum felix? Quis unquam felicior? Nempè innumeri ex sinu suo doctores, innumeri sacerdotes, confessores et martyres extiterunt. Jam vero quanta apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quanta gratia fuerit, quis exequi valeat? Quis non ad eum paulo religiosior ex ultimis mundi partibus advolvit? Quis Christianorum non pene ut prophetam, quis philosophorum non ut magistrum veneratus est? Quam autem non solum privatæ conditioni, sed ipsi quoque fuerit reverendus imperio declarant historiæ, quæ eum a matre (2) Alexandri Imperatoris accitum ferunt, cælestis utique sapientiæ merito, cujus et ille gratia et amore illa flagrabat. Sed et ejusdem Epistolæ testimonium perhibent quas ad Philippum Imperatorem (3), qui primus Romanorum Principum Christia-

« cernere, ut accurate perspeximus ab Hebræis edocti, « eum ipsorum exemplaribus nostra comparantes, « quæ testimonium habent ab editionibus Aquilæ, « Symmachi, et Theodotionis, quæ non sunt depravate. » Consulat lector Fabricium tom. 5. lib. 5. cap. 1. p. 223., et 224. Tillemontium in Mon. Eccl. de Origene disserentem, et D. Bernardum a Montefalconis in Prefat. ad Hexapla Origen.

(1) Vixit annos 69, quum labore confectum Tyri summum virum mors consumpsit ann. post Ch. ortum 254, quo anno Interamnæ Gallus et Volusianus interfecti sunt. Eadem in urbe sepultus est, cujus sepulchri vestigia hodie superesse, qui loca illa lustrant, apud Huetium lib. 1. Origen. cap. 4, num. 7 et 9, referunt.

(2) Mammæa nempe, quæ quum Antiochiæ moraretur, Origenem accessit. Post Severi vero mortem, sub Zepherino Romano venit, non assectandæ Mammææ studio, quod censuit Baronius, sed desiderio penitus cognoscendæ Romanæ Ecclesiæ omnium antiquissimæ, teste Euseb. lib. 6. Eccl. Hist. cap. 10.

(3) Eusebius Cæsarensis in Chronico ab Hieronymo aucto ad ann. Chr. 247, hæc habet: « Romano- « rum xxiii, Philippus regnavit annis 7. Philippus « Philippum filium suum consortem regni facit pri- « musque omnium ex Romanis Imperatoribus Chri- « stianus fuit. » Et ad an. 254, ait a Decio fuisse illos interfectos ob odium in Christianam religionem. Eusebio concinit Orosius lib. 7 Hist. cap. 20, aliquo quorum testimonia præterire libet. In actis S. Pontii Martyris a Baluzio ex vetustis codicibus editis fertur a S. hoc viro fuisse ad fidem conversos. At Pagius longa dissertatione probat fabulosa esse omnia, quæ de Philippis Christianam religionem amplexis feruntur, nixus testimoniis Ambrosii, Sulpicii, aliorumque dicentium Constantium fuisse primum Imperatorem Christianum; ac ex nummis, in quibus certa Philipporum gentilitatis signa deprehenduntur, Petavius tom. 2 de Doct. temp. lib. 11, cap. 27, post Baronium ex Zonara observat quosdam nominis similitudine deceptos, ad Philippum Imperatorem accommodasse,

aus fult, Christiani magisterii auctoritate conscripsi. De cujus incredibili quadam scientiâ si quis referentibus nobis Christianum non accepit testimonium, saltem testificantibus philosophis gentilem recipiat confessionem. Ait namque impius ille Porphyrius (1) excitum se fama ipsius Alexandriam puerum fere perrexisse, ibique eum vidisse jam senem, sed plane talem tantumque qui arcem totius scientiæ condidisset. Dies me citius defecerit quam ea quæ in illo viro præclara exstiterunt vel ex minima saltem parte perstringam: quæ tamen omnia non solum ad Religionis gloriam, sed etiam ad tentationis magnitudinem pertinebant. Quotus enim quisque tanti ingenii, tantæ doctrinæ, tantæ gratiæ virum aut facillè deponeret, ac non illa potius uteretur sententiâ, se cum Origene errare malle, quam cum aliis vera sentire? et quid plura? Eo res decidit ut tantæ personæ, tanti doctoris, tanti prophetæ, non humana aliqua, sed, ut exitus docuit, nimium periculosa tentatio plurimos a fidei integritate deduceret. Quamobrem hic Origenes tantus ac talis, dum gratiâ Dei insolentius abutitur, dum ingenio suo nimium indulget, sibi quæ satis credit, cum parvi pendit antiquam Christianæ Religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum ecclesiasticas traditiones et veterum magisteria contemnens, quædam Scripturarum capitula (2) novo more interpretatur, meruit ut de se quoque Ecclesiæ Dei

quæ Philippo Ægypti Augustali conveniunt; quod assertit præsertim de Epistolis Origenis. Huetius lib. 1 Origen. cap. 2, num. 12, ait occulte a Fabiano fuisse initiatum Philippum Antiochiæ sub Babyla; et ideo celebratum a Catholicis id fuit, non reprehensum a gentilibus, quia eos latuit. Suspicio amplexum fuisse Philippum Christianam Religionem, quod ei exprobant nonnulli, quasi sic tegere posset crimina. Hoc testantur præter supra laudatos Leontius Antiochenus, Chrysostomus, et auctor Chronici Alexandrini; sed non plene, hiuc multa, quæ gentilitatis erant, retinuit, nec fidem in posteros Imperatores transfudit. Quæ suspicio multis firmari posset monumentis.

(1) Valesius, et post illum Huetius ex hoc Porphyrii testimonio inferunt duos exstitisse Origenes, ambos Ammonii discipulos: nostrum, qui vulgo Adamantius est dictus, de quo Porphyrius tradit multam ex scriptis apud posteros gloriam fuisse consecutum, sibi quæ adolescenti valde notum; alterum vero qui fuit Herennii, et Plotini condiscipulus, de quo frequens mentio in vita Plotini ab eodem Porphyrio scripta; nihilque posterorum memoriæ reliquit præter libellum de Dæmonibus, ut constat ex Longino. Fuit autem hic condiscipulus, et æqualis Porphyrii Romæ, si Eunapio fides. Verum, ut utriusque Origenis latum appareat discrimen, oportet advertere Adamantium imperantibus Gallo et Volusiano ex Eusebio obiisse: alterum vero ex Porphyrio in vita Plotini sub Gallieno in vivis fuisse, ac librum quemdam elaborasse.

(2) Quæ fuerint hæc Scripturarum capitula exponit Epiphanius in Anchoratu numer. 54 et 62, exordia scilicet Genesis: « Plerique, inquit, allegorice de Paradiso disputant, atque inter cæteros furiosus Origenes adumbratam nescio quam speciem pro veritate in mundum invexit. » Et posteriori num., et iterum: « Redeo ad Originem (quod ipsi Deus ignoscit): absurdissimam aliam fabulam, et allegoriam fallendis hominibus proposuit, etc. » Vide S. Virum loc. laud. Oportet tamen hic advertere, quod licet ab Origene peccatum sit ob frequentes allegorias, inter

diceretur: *Si surrexerit in medio tui propheta, Deut. 13.* Et paulo post: *Non audies, inquit, verba prophetæ illius.* Et item: *Quia tentat vos, inquit, Dominus Deus vester utrum diligatis eum an non.* Vere non solum tentatio, sed etiam magna tentatio deditam sibi atque in se pendentem Ecclesiam admiratione ingenii, scientiæ, eloquentiæ, conversationis, et gratiæ, nihil de se suspicantem, nihil verentem, subito a veteri Religione in novam prophanitatem sensim paulatimque traducere. Sed dicet aliquis corruptos esse Origenis libros. Non resisto; quin potius et malo. Nam id a quibusdam et traditum et scriptum est, non Catholicis tantum, verum etiam Hæreticis. Sed illud est quod nunc debemus advertere etsi non ipsum, libros tamen sub nomine suo editos, magnæ esse tentationi: qui multis blasphemiarum vulneribus scatentes, non ut alieni, sed quasi sui et leguntur et amantur; ut etsi in errore concipiendæ Origenis non fuit sensus, ad errorem tamen persuadendum Origenis auctoritas valere videatur.

XVIII. Sed et Tertulliani quoque eadem ratio est. Nam sicut ille apud Græcos, ita hic apud Latinos nostrorum omnium facile princeps iudicandus est. Quid enim hoc viro doctius, quid in divinis atque humanis rebus exercitatus? Nempè omnem philosophiam et cunctas philosophorum sectas, auctores, adsectoresque sectarum, omnesque eorum disciplinas, omnem historiarum ac studiorum varietatem mira quadam mentis capacitate complexus est. Ingenio vero nonne tam gravi ac vehementi excelluit ut sibi nihil pene ad expugnandum proposuerit quod non aut acumine iruperit, aut pondere eliserit? Jam porro orationis suæ laudes quis exsequi valeat, quæ, tanta nescio qua rationum necessitate concerta est ut ad consensum sui quos suadere non potuerit impellat; cuius quot pene verba, tot sententiæ sunt; quot sensus, tot victoriæ. Sciunt hoc Marciones, Apelles, Praxæa, Hermogenes, Judæi, Gentiles, Gnostici, cæterique; quorum ille blasphemias multis ac magnis voluminum suorum molibus, velut quibusdam fulminibus, evertit. Et tamen hic quoque post hæc omnia, hic, inquam, Tertullianus, catholici dogmatis, id est, universalis ac vetustæ fidei parum tenax, ac disertior multo quam felicior, mutata deinceps sententiâ, fecit ad extremum quod de eo beatus confessor Hilarius quodam loco scribit: *Sæquenti, inquit, errore detraxit scriptis probabilibus auctoritatem, Hilarius in Matth. c. 5.* Et fuit ipse quoque in Ecclesia magna tentatio. Sed de hoc nolo plura dicere. Hoc tantum commemorabo, quod contra Moysi præceptum exsurgentes in Ecclesia novellas Montani furias et insana illa insanarum mulierum novitiæ dogmatis somnia (1) veras prophetias adseverando, meruit ut de se

veteres tamen nemo accuratius illo etiam litteralem Scripturæ sensum exposuit, ut probe notum est illis, qui ejus lucubrationes evolverunt. Hinc optandem sane est, ut paulo æquiores in Origenem fuissent nonnulli etiam ex veteribus; qui strenue quum ipsi essent hominis laboribus, graves postea ei lites excitantur.

(1) Intelligit Priscillam et Maximillam, nobiles ac opulentas feminas, quæ Ecclesiæ plures auro primum, deinde nefariis corrumpere dogmatibus. De his ac Montano Prosoer in Chronico ad Consulatu. Cethegi et Clari,

quoque et scripturis suis diceretur : *Si surrexerit in medio tuâ propheta. Et mox : Non audies verba prophetæ illius. Quare ? Quia, inquit, tentat vos Dominus vester utrum diligatis eum an non.*

XIX. Iis igitur tot ac tantis cæterisque ejusmodi Ecclesiasticorum exemplorum molibus evidenter advertere, et secundum Deuteronomii leges luce clarius intelligere debemus, quod si quando aliquis Ecclesiasticus magister a fide aberraverit, ad tentationem id nostram fieri Providentia divina patiatur, utrum diligamus Deum an non in toto corde et in tota anima nostra.

XX. Quæ cum ita sint, ille est verus et germanus Catholicus qui veritatem Dei, qui Ecclesiam, qui Christi corpus diligit, qui divinæ Religioni, qui catholicæ fidei nihil præponit, non hominis cujuspiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philosophiam ; sed hæc cuncta despiciens, et in fide fixus, stabilis, permanens, quicquid universaliter antiquitus Ecclesiam Catholicam tenuisse cognoverit, id solum sibi tenendum credendumque decernit ; quicquid vero ab aliquo deinceps uno præter omnes vel contra omnes sanctos novum et inauditum subindici scenserit, id non ad Religionem sed ad tentationem potius intelligit pertinere, tum præcipue beati Apostoli Pauli eruditus eloquiis : hoc est eum quod in prima ad Corinthios Epistola scribit : *Oportet, inquit, et hæreses esse, ut probati manifesti fiant in vobis, 1 Cor. 11* ; ac si diceret : Ob hoc hæreseon non statim divinitus eradicant auctores , ut probati manifesti fiant, id est, ut unusquisque quam tenax et fidelis et fixus catholicæ fidei sit amator appareat. Et revera, cum quæque novitas ebullit, statim cernitur frumentorum gravitas et levitas palearum ; tunc sine magno molimine excutitur ab area quod nullo pondere intra aream tenebatur. Namque alii illico prorsus avolant ; alii vero tantummodo excussi, et perire metuunt, et redire erubescunt sau-

qui incidit in ann. Christi 170 : « Hæc tempestate pseudo-
 « prophetia, quæ Cataphrygas nominatur, accepit exor-
 « dium, Montano auctore, Prisca Maxinillaque insanis
 « vatibus. Nomen errori Provincia Phrygia dedit,
 « quia inventores ejus illuc primitus exstiterunt, ibique
 « vixerunt, et nunc etiam in eisdem partibus populos
 « habent. Adventum Spiritus Sancti à Domino promissum,
 « in se potius, quam in Apostolos fuisse asserunt ;
 « secundas nuptias pro fornicationibus habent ; et ideo
 « dicunt eas permisisse Apostolum Paulum, quia ex
 « parte sciebat, et ex parte prophetabat ; nondum enim
 « venerat quod perfectum est. Hoc autem perfectum
 « in Montanum, et in ejus prophetissas venisse delirant. »
 Vixit Tertullianus usque ad mediam ætatem Ecclesiæ
 presbyter ; « invidia postea, inquit Hieronymus in *Catal.*
 « *Scrip. Eccl. cap. 55*, et contumeliis Clericorum Roma-
 « næ Ecclesiæ, ad Montani dogma delapsus, in multis li-
 « bris meminit novæ prophetiæ : specialiter autem ad-
 « versum Ecclesiam texuit volumina : de pudicitia, de
 « persecutione, de jeuniis, de Monogamia, de extasi li-
 « bros sex, et septimum quem adversus Apollonium
 « composuit. » Dolendus sane hominis lapsus, quia Hiero-
 nyimo eodem teste in Epist. ad Magnum, inter Latinos nihil
 Tertulliano eruditius, vel acutius ; quando Apolog-
 geticus ejus, et contra Gentes libri, cunctam sæculi ob-
 tinuit disciplinam. Fertur vixisse usque ad decrepitam
 ætatem.

cii, semineces ac semivivi ; quippe qui tantam veneni
 hauserint quantitatem quæ nec occidat nec digeratur,
 nec mori cogat nec vivere sinat, heu miseranda condi-
 tio ! quantis illi curarum æstibus, quantis turbibus
 exagitantur ? Nunc etenim, qua ventus impulerit, inci-
 tato errore rapiuntur ; nunc in semetipsos reversi,
 tanquam contrarii fluctus, reliduntur, nunc temeraria
 præsumptione et ea quæ incerta videntur adprobant ;
 nunc irrationali metu, etiam quæ certa sunt expaves-
 cunt ; incerti qua eant, qua redeant, quid adpetant,
 quid fugiant, quid teneant, quid dimittant. Quæ quidem
 dubii et male penduli cordis afflictio divinæ erga se mi-
 serationis est medicina, si sapiant. Idcirco etenim ex-
 tra tutissimum catholicæ fidei portum diversis cogita-
 tionum quatuntur, verberantur, ac pene enecantur
 procellis, ut excussa in altum elatæ mentis vela depo-
 nant, quæ male novitatum ventis expanderant, se-
 seque intra fidissimam stationem placidæ ac bonæ ma-
 tris reducant et teneant, atque amarus illos turbulen-
 tosque errorum fluctus primitus revomant, ut possint
 deinceps vivæ et salientis aquæ fluentia potare. Dedis-
 cant bene quod didicerant non bene ; et ex toto Ecce-
 siæ dogmate quod intellectu capi potest capiant, quod
 non potest credant.

XXI. Quæ cum ita sint, iterum atque iterum eadem
 mecum revolvens et reputans, mirari satis nequeo
 tantam quorundam hominum vesaniam, tantam exœca-
 tæ mentis impietatem, tantam postremo errandi li-
 bidinem ut contenti non sint tradita semel et accepta
 antiquitus credendi regula, sed nova ac nova in diem
 quærant, semperque aliquid gestiant Religioni addere,
 mutare, detrudere ; quasi non cœlestis dogma sit quod
 semel revelatum esse sufficiat, sed terrena institutio,
 quæ aliter perfici nisi assiduâ emendatione, imo potius
 reprehensione non possit, cum divina clament oracula :
Ne transferas terminos quos posuerunt patres tui, Prov. 22 ;
 et : *Super judicantem ne judices, Eccli. 8* ; et : *Scir-
 dentem septem mordebit eum serpens, Eccles. 10*, et illud
 apostolicum, quo omnes omnium hæreseon sceleratæ
 novitates velut quodam spiritali gladio sæpe truncatæ
 semperque truncantur sunt : *O Timothee, depositum
 custodi, devitans prophanas vocum novitates et oppositio-
 nes falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes,
 circa fidem exciderunt, 1 Tim. 6*. Et post hæc inve-
 niuntur aliqui tanta inveteratæ frontis durtia, tanta
 impudentiæ incende, tanto adamante pertinacia, qui
 tantis eloquiorum cœlestium molibus non succumbant,
 tantis ponderibus non fatiscant, tantis malleis non con-
 quassentur, tantis postremo fulminibus non conterantur ?
Devita, inquit, prophanas vocum novitates : Non dixit
antiquitates, non dixit *vetustates* ; imo plane quid
 e contrario sequeretur ostendit. Nam si vitanda est no-
 vitas, tenenda est antiquitas ; et si prophana est novi-
 tas, sacrata est vetustas. *Et oppositiones, inquit, falsi
 nominis scientiæ*. Vere falsum nomen apud doctrinas
 Hæreticorum ; ut ignorantia scientiæ, et caligo sereni-
 tatis, et tenebræ luminis appellatione fucuntur. *Quam
 quidam, inquit, promittentes, circa fidem exciderunt.*

Quid promittentes excederunt, nisi novam nescio quam ignotamque doctrinam? Audias etenim quosdam ipsorum dicere: Venite, o insipientes et miseri, qui vulgo Catholici vocamini, et discite fidem veram, quam præter nos nullus intelligit, quæ multis ante seculis latuit, nuper vero revelata et ostensa est; sed discite furtum atque secretum: delectabit enim vos. Et item: Cum didiceritis, latenter docete; ne mundus audiat, ne Ecclesia sciat: paucis namque concessum est tanti mysterii capere secretum. Nonne hæc verba sunt illius meretricis quæ apud Salomonis Proverbia vocat ad se prætereuntes viam qui dirigunt iter suum? Qui est, inquit, vestrum insipientissimus, divertat ad me. Inopēs autem sensu exhortatur dicens: *Panes occultos libenter attingite, et aquam dulcem furtim bibite*. Quid deinde? At ille, inquit, nescit quoniam terrigenæ apud eum perierunt, Prov. 9. Qui sunt isti terrigenæ? Exponat Apostolus: *Qui circa fidem, inquit, exciderunt, 2 Tim. 2.*

XXII. Sed operæ pretium est totum ipsum Apostoli capitulum diligentius pertractare. O *Timothee*, inquit, *depositum custodi, devitans profana vocum novitates*. O! Exclamatio ista et præscientiæ est pariter et charitatis. Previdebat enim futuros, quos etiam prædolebat, errores. Quis est hodie Timotheus nisi vel generaliter universa Ecclesia, vel specialiter totum corpus Præpositorum, qui integram divini cultus scientiam vel habere ipsi debent vel aliis infundere? Quid est, *depositum custodi*? Custodi, inquit, propter fures; propter inimicos, ne dormientibus hominibus, superseminent zizania super illud tritici bonum semen quod seminaverat filius hominis in agro suo, *Depositum*, inquit, *custodi*. Quid est *depositum*? id est, quod tibi creditum est, non quod a te inventum; quod accepisti, non quod excogitasti; heu non ingehi, sed doctrinæ, non usurpationis private, sed publicæ traditionis; rem ad te perductam, non a te prolata: in qua non auctor debes esse, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens. *Depositum*, inquit, *custodi*; catholice fidei talentum inviolatum illibatumque conserva. Quod tibi creditum, hoc penes te maneat, hoc a te tradatur. Aurum accepisti, aurum redde: nolo mihi pro aliis alia subicias: nolo pro auro aut impudenter plumbum aut fraudulenter veramenta supponas: nolo auri speciem, sed naturam plane. O *Timothee*, O *Sacerdos*, O *Tractor*, O *Doctor*, si te divinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrina, esto spiritalis tabernaculi Beseleel, pretiosas divi dogmatis geminas exsculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adice splendorem, gratiam, venustatem. Intelligatur, te exponente illustrius, quod ante obscurius credebatur. Per te posteritas intellectum gratuletur quod ante vetustas non intellectum venerabatur. Eadem tamen quæ didicisti doce, ut eum dicas nove, non dicas nova.

XXIII. Sed forsitan dicit aliquis: Nullusne ergo in Ecclesia Christi profectus habebitur Religionis? Habeatur plane, et maximus. Nain quis ille est tam invidus hominibus, tam exosus Deo, qui istud prohibere conetur? Sed ita tamen ut verè profectus sit ille fidei,

non permutatio. Siquidem ad profectum pertinet ut in semetipsum unaquæque res amplificetur; ad permutationem verò, ut aliquid ex alio in aliud transvertatur. Crescat igitur oportet et multum vehementerque proficiat tam singulorum quam omnium, tam unius hominis quam totius Ecclesiæ, ætatum ac seculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia, sed in suo duntaxa genere; in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia. Invetur animarum religio rationem corporum: quæ licet amorum processu numeros suos evolvant et explcent, eadem tamen quæ erant permanent. Multum interest inter pueritiæ florem et senectutis maturitatem; sed lidem tamen ipsi sunt senes qui fuerant adolescentes; ut quamvis unius ejusdemque hominis status habitusque mutetur, una tamen nihilominus eademque natura, una eademque persona sit. Parva lactentium membra, magna juvenum, eadem ipsa sunt tamen. Quot parvulorum artus, tot virorum; et si qua illa sunt quæ ævi maturioris ætate pariuntur, jam in seminis ratione proserta sunt; ut nihil novum postea proferatur in senibus quod non in pueris jam antè latitaverit. Undè non dubium est hanc esse legitimam et rectam proficiendi regulam, hunc ratum atque pulcherrimum crescendi ordinem, si eas semper in grandioribus partes ac formas numerus detexat ætatis quas in parvulis Creatoris sapientia præformaverat. Quod si humana species in aliquam deinceps non sui generis vertatur effigiem, aut certe addatur quippiam membrorum numero vel detrahatur, necesse est ut totum corpus vel intercidat, vel prodigiosum fiat, vel certe debilitetur: ita etiam Christianæ Religionis dogma sequatur has decet profectum leges, ut annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ætate, incorruptum tamen illibatumque permaneat, et universis partium suarum mensuris eunctisque quasi membris ac sensibus propriis plenum atque perfectum sit, quod nihil præterea permutationis admittat, nulla proprietatis dispendia, nullam definitionis sustineat varietatem. Exempli gratia: Severunt majores nostri antiquitas in hæc ecclesiastica segete triticæ fidei semina: iniquum valde et incongruum est ut nos eorum posteri pro germana veritate frumenti subditum zizaniæ legamus errorem. Quin potius hoc rectum et consequens est ut primis atque extremis sibimet non discrepantibus, de incrementis triticæ institutionis tritici quoque dogmatis frugem demetamus; ut cum aliquid ex illis seminum primordiis accessu temporis evolvatur, et nunc letetur et excolatur, nihil tamen de germinis proprietate mutetur: addatur licet species, forma, distinctio, eadem tamen cujusque generis natura permaneat. Absit etenim ut rosea illa catholici sensus plantaria in carduos spinasque vertantur. Absit inquam, ut in isto spiritali paradiso de cinnamomi et balsami surculis lolium repente atque aconita proveniant. Quodcumque igitur in hæc Ecclesia Dei agricultura fide patrum satum est, hoc idem filiorum industriâ decet excolatur et observetur, hoc idem floreat et maturescat, hoc idem proficiat et perficiatur. Fas est etenim ut prisca illa ec-

lestis philosophiæ dogmata processu temporis excutentur, limentur, poliantur; sed nefas est ut commutentur, nefas ut detruncantur, ut mutilentur. Accipiant, licet, evidentiâ, lucem, distinctionem; sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem. Nam si semel admissa fuerit hæc impiæ fraudis licentia, hœreo dicere quantum excrescendæ atque abolendæ Religionis periculum consequatur. Abdicata etenim qualibet parte catholici dogmatis, alia quoque atque item alia, ac deinceps alia et alia, jam quasi ex more et licito, abdicabuntur. Porro autem sigillatim partibus repudiatis, quid aliud ad extremum sequetur, nisi ut totum pariter repudietur? sed e contra, si novitia veteribus, extranea domesticis, et profana sacratis admisceri cœperint, proserpat hic mos in universum necesse est ut nihil posthac apud Ecclesiam relinquatur intactum, nihil illibatam, nihil integrum, nihil immaculatum; sed sit ibidem deinceps impiorum ac turpium errorum lupanar ubi erat antea castæ et incorruptæ sacrarium veritatis. Sed avertat hoc a suorum mentibus nefas divina pietas, sitque hic potius impiorum furor. Christi vero Ecclesia, sedula et cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat necessaria, non apponit superflua; non amittit sua, non usurpat aliena; sed omni industria hoc unum studet ut vetera fideliter sapienterque tractando; si qua sunt illa antiquitas informata et inchoata, accuret et poliat; si qua jam expressa et enucleata consolidet, firmet; si qua jam confirmata et definita, custodiat; denique quid unquam aliud Conciliorum decretis enisa est nisi ut quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius credretur, quod antea lentius prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur, quod antea securius colebatur, hoc idem postea sollicitius excoleretur? Hoc, inquam semper, neque quicquam præterea, Hæreticorum novitatibus excitata, conciliorum suorum decretis catholica perfecit Ecclesia, nisi ut quod prius à Majoribus sola traditione susceperat, hoc deinde posteris etiam per Scripturæ chirographum consignaret, magnam rerum summam paucis litteris comprehendendo, et plerumque, propter intelligentiæ lucem, non novum fidei sensum (1) novæ appellationis proprietate signando.

(1) Placuit Ecclesiæ, ac bonis omnibus, ne focus a desperatis hominibus veritati fieret; ut aliquando antiquus fidei sensus, novæ appellationis proprietate signaretur; at indignatis nonnulli, inter quos Joannes Clericus, tomò primo Artû Criticæ, ubi culpât voces ab Ecclesia sacratas, nempe Transsubstantiationis, Consubstantialis, et similia quasi voces nihili; verum injusta est reprehensio, taliterque iste se gerit, ac si quis diceret, ut Hilarius loquitur libr. adv. Constantium Imperatorem num. 16: « Nolo adversum nova venena novas medicamentorum comparationes, nolo adversum novos hostes nova bella, nolo adversum novas insidias concilia recentia... Novitates vocum, sed prophanas devitare jubet Apostolus: tu cur pius excludis? quum præsertim ab eo dictum sit: Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est. Innascibilem, scriptum nunquam legis: numquid ex hoc negandum erit, quia novum est? Decernis si-

XXIV. Sed ad Apostolum redeamus. *O Timothee*, inquit, *depositum custodi, devitans prophanas vocum novitates*. Devita, inquit, quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum, ne te non solum tactu, sed etiam visu afflatusque percutiant. Quid est devitare? *cum hujusmodi nec cibum sumere*, 1 Cor. 5. Quid est, devita? *Si quis*, inquit, *venit ad vos, et hanc doctrinam non affert*, 2 Joann. Quam doctrinam, nisi catholicam et universalem, et unam eamdemque per singulas ætatum successiones incorruptâ veritatis traditione manentem, et usque in secula sine fine mansuram? Quid tum? *Nolite*, inquit, *recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis. Prophanas*, inquit, *vocum novitates*. Quid est *prophanas*? Quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitus extraneas. *Prophanas*, inquit, *vocum novitates*. Vocum, id est, dogmatum, rerum, sententiarum novitates, quæ sunt vetustati atque antiquitati contrariæ: quæ si recipiantur, necesse est ut fides beatorum patrum, aut tota, aut certe magnâ ex parte violetur; necesse est ut omnes omnium ætatum fideles, omnes sancti omnes casti, continentès, virgines; omnes clerici, levitæ et sacerdotes, tanta confessorum millia, tanti martyrum exercitus, tanta urbium, tanta populorum celebritas et multitudo, tot insule, provinciæ, reges, gentes, regna, nationes, totus postremo jam pene terrarum orbis, per catholicam fidem Christo capti incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nesciisse quid crederet, pronuntietur. *Prophanas*, inquit, *vocum novitates devita*: quas recipere atque sectari nunquam Catholicorum, semper verò Hæreticorum fuit. Et rêvera, quæ unquam hæresis nisi sub cœlo hominæ, cœto loco, certo tempore ebullivit? Quis unquam hæreses instituit nisi qui se prius ab Ecclesiæ catholice universitatis et antiquitatis consensione discreverit? Quod ita esse luce clarius exempla demonstrant. Quis enim unquam autem profanum illum Pelagium tantam virtutem liberi præsumpsit arbitrii ut ad hoc in bonis rebus per actus singulos adjuvandum necessariam Dei gratiam non putaret? Quis ante prodigiosum discipulum ejus Cælestium (1) reatu prævaricationis Adæ omne

omnem Patri Filium. Evangelia non prædicant: quid est, quod non refugis hanc vocem? In uno novitas cligitur, in alio submovetur. Ubi impietatis occasio, novitas admittitur: ubi autem religionis MAXIMA ET SOLA CAUTELA EST, excluditur. Quare autem Clericus disserens de vocibus nihil significantibus in exemplum adducit voces illas ab Ecclesia sacratas, quæ prudens intelligere potest, quando ex sensu et voluntate Ecclesiæ jam legitimus illis vocibus affixus est sensus? quod fas semper fuit, eritque, licet frëndenlibus ferocioribus, et forte insanis Criticis, Poeta dicente: *Licuit semperque licebit Signatum præsentè nota procudere nomen*.

(1) Natu nobilis fuit, sed naturæ vitio Eunuchus matris utero editus. An ob hanc causam à Liriniensi appelletur prodigiosus, incertum est; Patres tamen S. Mauri post Garnericum verisimile putant. Certe in Commonitorio Marii Mercatoris oblato Ecclesiæ Constantinopolitanæ ac Theodosio, hæc in illius exordio leguntur: *Cælestius quidem Eunuchus matris utero editus*

humanum genus denegavit adstrictum? Quis ante sacrilegum Arium trinitatis unitatem discindere, quis ante sceleratum Sabellium unitatis Trinitatem confundere ausus est? Quis ante crudelissimum Novatianum (1) crudelem Deum dixit, eo quod mallet mortem morientis quam ut revertatur et vivat? Quis ante magum Simonem, apostolica districtione percussum (a quo vetus ille turpitudinum gurgis usque in novissimum Priscillianum (2) continua et occulta successione manavit) auctorem malorum (3), id est, scelerum, impietatum, flagitiorumque nostrorum ausus est dicere creatorem Deum? Quippe quem adserit talem hominum manibus ipsam suis creare naturam, quæ proprio quodam motu et necessariæ cujusdam voluntatis impulsu nihil aliud possit, nihil aliud velit nisi peccare, eò quòd furiis vitiorum omnium exagitata et inflammata in omnia turpitudinum barathra inexhausta cupiditate rapiatur. Innumera sunt talia, quæ brevitatatis studio prætermittimus: quibus tamen cunctis satis evidenter perspicueque monstratur hoc apud omnes fere hæreses quasi solemne esse ac legitimum,

(1) Nemo ex his Vincentii verbis inferat, nullam esse pro peccantibus indulgentiam, remissionemque servatam dixisse Novatianum. Error namque ejus sequens fuit, quem antea defenderat Tertullianus; inficiabatur illa Ecclesiæ concessam potestatem, ut atrociora illa peccata, apostasiæ nempe a fide, homicidii, ac fornicationis, per se remitteret, quum talium delictorum venia esset soli Deo reservata. Unde statuebat de illis perpetuo agendam esse poenitentiam. Pro minoribus vero peccatis agnovit in Ecclesia dimittendi facultatem. Vide Petavium, tom. iv. Theol. dogm. lib. 3. Eccl. Hierar. cap. 12 num. 6.

(2) Simonis impura, et nefanda dogmata, quæ late describuntur ab Irenæo, Epiphano, et Theodoro, discipulis defensoresque multos naeta sunt, ut Saturninum, Basilidem, hujusque filios Epiphano, et Isidorum. Quorum infelices hæredes existere Cerdon, et Marcion, ac tertio Ecclesiæ seculo Manichæi; his successores Priscillianiste, quos Manichæorum cognatus appellat S. Leo in ep. olim 93, nunc 15, cap. 4. Unde Prosper in Chronico ad Coss. Ausonium, et Olybrium: *Ea tempestate Priscillianus Episcopus de Gallicia, ex Manichæorum et Gnosticorum dogmate, hæresim nominis sui condidit.* Gnosticos autem a Simone sua habuisse cordia testis est Irenæus.

(3) Optasse Simonem tanquam Deum ab omnibus glorificari, a multisque pro tali habitum, testis est Irenæus lib. 1. adv. hæ. cap. 20 ex Edit. Erasmi; hinc non adeo facile exponi potest, quomodo dixerit, Dei creatoris impulsu et necessitate ferri homines ad malum. Ex Irenæo autem hæc habemus. Quum impius sublimissimam se profiteretur virtutem, ac Helenam quamdam, primam suæ mentis conceptionem, per hanc dicebat angelos atque archangelos conditos; a quibus fabricatus Orbis ac præpostere moderatus, ad erendationem rerum, ut ipse veniret, compulerunt. Unde addebat, ut Irenæus ait, « prophetas a mundi fabricatoribus Angelis inspiratos dixisse prophetias; « quapropter monebat, ne ulterius curarent eos, hi « qui in eum, et in Helenam ejus spem habebant, et « ut liberos agere quæ velint. Secundum enim ipsius « gratiam salvari homines, sed non secundum operas « justas. Nec enim esse naturaliter operationes justas, « sed ex accidentia, quemadmodum posuerunt qui « mundum fecerunt Angeli, per hujusmodi præcepta « in servitutem deducentes homines. » Propter hæc forte Lirinensis dixit ex ejus mente necessitate impelli homines ad malum.

ut semper profanis novitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant, et per oppositiones falsi nominis scientiæ a fide naufragent. Contra vero Catholicorum hoc vere proprium, deposita sanctorum patrum et commissa servare, damnare profanas novitates, et sicut dixit atque iterum prædixit Apostolus, *si qui annuntiaverit præterquam quod acceptum est, anathema sit*, Gal. 1.

XXV. Hic fortasse aliquis interroget an et Hæretici divinæ Scripturæ testimoniis utantur. Utuntur plane, et vehementer quidem. Nam videas eos volare per singula quæque sanctæ legis volumina, per Moysi, per Regum libros; per Psalmos, per Apostolos, per Evangelia, per Prophetas. Sive enim apud suos, sive alienos, sive privatim, sive publice, sive in sermonibus, sive in libris, sive in conviviis, sive in plateis, nihil unquam pene de suo proferunt quod non etiam Scripturæ verbis (1) adumbrare contentur. Lege Pauli Samosatani opuscula, Priscilliani, Eunomii, Joviniani, reliquarumque pestium; cernas infinitam exemplorum congeriem, prope nullam omitti paginam quæ non novi aut veteris Testamenti sententiis fucata et colorata sit. Sed tanto magis cavendi et pertimescendi sunt, quanto occultius sub divinæ legis umbraculis latitant. Sciunt enim factores suos nulli fere cito esse placituros, si nuçi et simplices exhalentur; atque illic eos cœlestis eloquii velut quodam aromate aspergunt, ut ille qui humanum facile despiceret errorem, divina non facile contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi solent (2), qui parvulis austera quædam temperaturi pocula, prius oras melle circumlinunt, ut incauta ætas cum dulcedinem præserunt, amaritudinem non reformidet. Quod etiam iis curæ est qui mala gramina et noxios succos medicaminum vocabulis præcolorant, ut nemo fere ubi suprascriptum legerit remedium, suspicetur venenum. Inde denique et Salvator clamabat: *Attendite vobis a pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ovium, ab intus autem sunt lupi rapaces*, Matth. 7. Quid est vestitus ovium, nisi Prophetarum et Apostolorum proloquia, quæ iidem, ovili quadam sinceritate, agno illi immaculato, qui

(1) Quæ fuse hic et sequentibus numeris, de Scripturæ abusu apud hæreticos, ait Lirinensis, decerpta sunt ex lib. Tertulliani de Præscript., præsertim cap. 38, 39 et 40. Vide infra.

(2) An hæc de parvulis incaute austera pocula sordentibus, decerperit ex lib. 4 Lucretii de Natura rerum, definire non audeo; similia tamen sunt his, quæ iste canit, dum præter meritum se extollit:

... Pueris absinthia tetra medentes
Quum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore:
Ut puerorum ætas improvida ludifectur
Laborum tenuis, interea perpotet amarum
Absinthii laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potiùs tali facto recreata valescat.

At quia minime valescit, qui amarum obscœnumque ebibat errorem, licet colore multo obductum; propterea S. Vir consulto illorum profert exemplum, qui noxios succos medicaminum vocabulis præcolorant, ex quibus certa funestaque oritur mors.

tollit peccatum mundi, tanquam vellera quædam texerunt? Qui sunt lupi rapaces, nisi sensus Hæreticorum feri et rabidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant et gregem Christi quæqua possunt dilacerant? Sed ut fallacius incautis ovibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam speciem, et sese divinæ legis sententiis velut quibusdam velleribus obvolvunt, ut cum quisque lanarum molliem præsenferit, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Sed quid ait Salvator? *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*: id est, cum cœperint divinas illas voces non jam proferre tantum, sed etiam exponere, nec adhuc jactare solum, sed etiam interpretari, tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligetur, tunc novitium virus exhalabitur, tunc profanæ novitates aperientur; tunc primum scindi sepem videas, tunc transferri patrum terminos, tunc Catholicam fidem cædi, tunc Ecclesiasticum dogma lacerari. Tales erant ii quos percutit Apostolus Paulus in secunda ad Corinthios Epistola, dicens: *Nam ejusmodi, inquit, pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi?* 2 Cor. 11. Quid est *transfigurantes se in Apostolos Christi?* Proferebant Apostoli divinæ legis exempla; proferebant et illi. Proferebant Apostoli psalmorum auctoritates; proferebant et illi. Proferebant Apostoli sententias Prophetarum; et illi nihilominus proferebant. Sed cum ea quæ similiter protulerant, interpretari non similiter cœpissent, tunc simplices a subdolis, tunc infucati a fucatis, tunc recti a perversis, tunc postremo veri Apostoli a falsis Apostolis discernebantur. *Et non mirum, inquit. Ipse enim Satanas transfiguratur se in angelum lucis.* Non est ergo magnum si ministri ejus transfigurantur sicut ministri justitiæ. Ergo secundum Apostoli Pauli magisterium, quotiescumque vel pseudoapostoli vel pseudoprophete vel pseudodoctores divinæ legis sententias proferunt, quibus male interpretatis errores suos adstruere conentur, non dubium est quin auctoris sui callida machinamenta sectentur, quæ ille nunquam profecto comminisset, nisi sciret omnino nullam esse ad fallendum faciliorem viam, quam ut ubi nefarii erroris subinducitur fraudulentia, ibi divinorum verborum prætendatur auctoritas.

XXVI. Sed dicit aliquis: Unde probatur quia sacræ legis exemplis Diabolus uti soleat? Legat Evangelia, in quibus scribitur: *Tunc assumpsit illum Diabolus, id est, Dominum Salvatorem, et statuit illum super pinnam templi, et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim quod angelis suis mandavit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis; in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, Matth. 4.* Quid hic faciet misellis hominibus qui ipsum Dominum majestatis Scripturarum testimoniis appetivit? *Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum. Quare? Scriptum est enim, inquit. Magnopere nobis doctrina loci istius attendenda atque retinenda est, ut tanto evangelicæ auctoritatis exemplo, quando aliquos apostolica seu prophetica verba proferre contra catholicam fidem viderimus, diabolum per eos loqui minime dubitemus. Nam sicut tunc caput capiti, ita nunc quoque membra*

membris loquuntur, membra scilicet diaboli membris Christi, perfidi fidelibus, sacrilegi religiosis, Hæretici postremo Catholicis. Sed quid tandem dicunt? *Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum*; hoc est, si filius esse vis Dei et hæreditatem regni cœlestis accipere, mitte te deorsum, id est, ex istius te sublimis Ecclesiæ, quæ etiam templum Dei putatur, doctrina et traditione demitte. Ac si quis interroget quempiam hæreticorum sibi talia persuadentem: Unde probas, unde doces quod Ecclesiæ Catholicæ universalem et antiquam fidem dimittere debeam? statim ille: *Scriptum est enim.* Et continuo mille testimonia, mille exempla, mille auctoritates parat de lege, de Psalmis, de Apostolis, de Prophetis, quibus novo et malo more interpretatis, ex arce catholica in hæreseos barathrum infelix anima præcipitetur. Jam vero illis quæ sequuntur promissionibus miro modo incautos homines Hæretici decipere consueverunt. Audent etenim polliceri et docere quod in Ecclesia sua, id est, in communionis suæ conventiculo, magna et specialis ac plane personalis quædam sit Dei gratia, adeo ut sine ullo labore, sine ullo studio, sine ulla industria, etiamsi nec petant, nec quærant, nec pulsant, quicumque illi ad numerum suum pertinent, tamen ita divinitus dispensentur ut angelicis evecti manibus, id est, angelica protectione servati, nunquam possint offendere ad lapidem pedem suum, id est, nunquam scandalizari.

XXVII. Sed dicit aliquis: Si divinis eloquiis, sententiis, promissionibus et Diabolus et discipuli ejus utuntur, quorum alii sunt pseudoapostoli, alii pseudo-prophete et pseudomagistri, et omnes ex toto Hæretici, quid facient Catholici homines et matris Ecclesiæ filii? Quonam modo in Scripturis sanctis veritatem a falsitate discernent? Hoc scilicet facere magnopere curabunt, quod in principio Commonitorii istius sanctos et doctos viros nobis tradidisse scripsimus, ut divinum Canonem secundum universalis Ecclesiæ traditiones et juxtâ Catholici dogmatis regulas interpretentur; in qua item Catholica et apostolica Ecclesia sequantur necesse est universitatem, antiquitatem, consensionem. Et si quando pars contra universitatem, novitas contra vetustatem, unius vel paucorum errantium dissensio contra omnium vel certè multo plurium Catholicorum consensionem rebellaverit, præferant partis corruptioni universitatis integritatem: in qua eadem universitate, novitatis profanitati antiquitatis religionem, itemque in ipsa vetustate, unius sive paucissimorum temeritati primum omnium generalia, si qua sunt, universalis Concilii decreta præponant; tunc deinde, si id minus est, sequantur quod proximum est, multorum atque magnorum consentientes sibi sententias magistrorum. Quibus, adjuvante Domino, fideliter, sobriè, sollicitè observatis, non magna difficultate noxios quosque exsurgentium Hæreticorum deprehendemus errores.

XXVIII. Hic jam consequens esse video ut exemplis demonstrarem quonam modo profanæ Hæreticorum novitates prolatis atque collatis veterum magistrorum concordantibus sibi et sententiis et

deprehendantur et condemnentur. Quæ tamen antiqua sanctorum patrum consensio non in omnibus divinæ legis questionibus, sed solum certe præcipue in fidei regula magno nobis studio et investiganda est et sequenda. Sed neque semper neque omnes hæreses hoc modo impugnandæ sunt, sed novitiæ recentesque tantummodo, cum primum scilicet exoriuntur, ante quam infalsare vetustæ fidei regulas ipsius temporis vetantur angustiis, ac priusquam manante latius veneno, majorum volumina vitare conentur. Cæterum dilatæ et inveteratæ hæreses nequaquam hac via adgrediendæ sunt, eo quod prolixo temporum tractu longa iis fruendæ veritatis patuerit occasio. Atque ideo quascumque illas antiquiores vel schismatum vel hærescon profanitates nullo modo nos oportet nisi aut sola, si opus est, Scripturarum auctoritate convincere, aut certe jam antiquitus universalibus sacerdotum catholicorum Conciliis convictas damnatasque vitare. Itaque, cum primum mali ejusque erroris putredo erumpere cœperit, et ad defensionem sui quædam sacræ legis verba furari, eaque fallaciter et fraudulenter exponere, statim interpretando Canonum majorum sententiæ congregandæ sunt; quibus illud quodcumque exsprget novitium, ideoque profanum et absque ulla ambage prodatur, et sine ulla retractatione damnetur. Sed eorum duntaxat patrum sententiæ conferendæ sunt, qui in fide et communione Catholica sancte, sapienter, constanter viventes (1), docentes, et permanentes, vel mori in Christo fideliter vel occidi pro Christo feliciter meruerunt. Quibus tamen hæc lege credendum est ut quicquid vel omnes vel plures uno eodemque sensu manifestè, frequenter, perseveranter, velut quodam consentiente sibi magistrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmaverint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur. Quicquid vero, quamvis ille sanctus et doctus, quamvis Confessor et Martyr, præter omnes aut etiam contra omnes senserit, id inter proprias et occultas et privatas opiniunculas à communis et publicæ ac generalis sententiæ auctoritate secretum sit; ne cum summo æternæ salutis periculo, juxta sacrilegam Hæreticorum et Schismaticorum consuetudinem, universalis dogmatis antiqua veritate dimissa, unius hominis no-

(1) Ex hoc loco infert Dallæus, in libro de Vero usu Patrum, inconstantes fuisse Patres in fidei doctrina. At Lirinensis hæc mens est: quia per plura in superioribus ostenderat non raro divino judicio humanaque infirmitate accidere, ut Ecclesiastici viri magni meriti ac scientiæ labantur, et contra Apostolum nova dogmata annuntient, quod probat exemplis Photini, Apollinaris, Nestorii, Origenis, ac Tertulliani; ne quis prætextu auctoritatis horum perversa sectaretur dogmata, ut in fine 24, num. ait: hæc de causa prudenter hic monet, haud audiendos esse illos, qui qui in eorum docuerunt, et vixerunt in Ecclesia. ut liberos 45, loquens de Sacerdotibus, qui gratiam salvant, inquit: « Hoc optimum factum est. Nec est medium SS. Patrum sententiæ proferendum sed ex accidit aliis Confessores, omnes vero in servitutum deducunt fuisse, et permansisse contra forte Lirinensis dixit atque solemniter ex eorum pelli homines ad maturum antiquum dogma firmaretur. »

vitium sectemur errorem. Quorum beatorum patrum sanctum catholicumque consensum, ne quis sibi temere contemnendum forte arbitretur, ait in prima ad Corinthios Apostolus: *Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesiâ primum Apostolos* (quorum ipse unus erat), *secundo Prophetas* (qualem in Actibus Apostolorum legimus Agabum), *tertio Doctores*, qui tractatores nunc appellantur, quos hic idem Apostolus etiam Prophetas interdum nuncupat, eo quod per eos Prophetarum mysteria populis aperiantur. Hos ergo in Ecclesia Dei divinitus per tempora et loca dispensatos quisquis in sensu catholici dogmatis unum aliquid in Christo sentientes contempserit, non hominem contemnit, sed Deum: a quorum veridica unitate ne discrepet, impensius obtestatur idem Apostolus dicens: *Obsecro autem vos, fratres, ut id ipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia*, 1 Cor. 1. Quod si quis ab eorum sententiæ communione desciverit, audiet illud ejusdem Apostoli: *Non est Deus dissensionis, sed pacis*, 1 Cor. 14 (id est, non ejus qui a consentiendi unitate defecerit, sed eorum qui in consentiendi pace permanserint) *sicut in omnibus*, inquit, *Ecclesiis sanctorum doceo*, id est, Catholicorum: quæ ideo sanctæ sunt, quia in fidei communione persistent. Et ne quis forsitan, prætermisissis cæteris, se solum audiri, sibi soli credi adrogaret, paulo post ait: *An a vobis*, inquit, *verbum Dei processit, aut in vos solos devenit?* Et ne hoc quasi perfunctorie acciperetur, adjecit: *Si quis*, inquit, *videtur propheta esse aut spiritalis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata*. Quæ utique mandata, nisi ut si quis est propheta aut spiritalis, id est, spiritalium rerum magister, summo studio æqualitatis et unitatis cultor existat; ut scilicet neque opinionem suas cæteris præferat (1), et ab universorum sensibus non recedat. *Cujus rei mandata qui ignorat*, inquit, *ignorabitur*: id est, qui aut nescita non discit, aut scita contemnit, ignorabitur, hoc est, indignus habebitur qui inter unitos fide et æquatos humilitate divinitus respiciatur: quo malo nescio an quicquam acerbius cogitari queat. Quod tamen juxta apostolicam comminationem Poligiano illi provenisse cernimus Juliano (2),

(1) Apposite hæc præscribit Lirinensis ex Apostoli sensu. Nam duo Corinthiis in laud. loco præcipit: primum, ut sacrarum litterarum interpres in priores spectet, a quibus Verbum Dei processit in posteriores. *An, inquit, a vobis Verbum Dei processit?* alterum, ne quisquam sensum suum tenaci contentione defendat, sed prius reliquos Ecclesiæ Doctores consulat; ut si viderit omnibus probari id quod sentit, tuto jam teneat: sin reprobari, tuto jam deserat; quod innuit quum ait: *Aut in vos solos pervenit*. Consulat lector doctiss. virum Melch. Caumum liber 7 de locis Theol. cap. 3.

(2) Inter hæreticos, qui Ecclesiam turbare conati sunt, ac stylo fidei vexare sententias, præcipuus existit Julianus præsertim ex quo sub Zosimo ann. Chr. 448, ab Eclanensi dejectus est Episcopatu, impulsus ex Italia, vagus, et extorris nullibi sedem certam habens. Nam prius Constantinopolim fugit, sed ann. Chr. 431, vel 432, post Ephesinam Synodum

qui se collegarum sensui aut incorporare neglexit, aut excorpore præsumpsit. Sed jam tempus est ut pollicitum proferamus exemplum, ubi et quomodo sanctorum patrum sententiæ congregatæ sint, ut secun-

dum eas ex decreto atque auctoritate Concilii ecclesiasticæ fidelis regula figeretur. Quod quo commodius fiat, hic sit jam hujus Commonitorii modus; ut cætera quæ sequuntur, ab alio sumamus exordio.

ejectus in Gallias migravit. Anno verò 459, Xysto Papa sedente, seu per fraudem, seu per speciem voluit se ab errore vindicare, ejus dolis Leonis prudentia, et sagacitas restitit, Prospero teste in Chronico: « Hæc tempestate, inquit, Julianus Eclanensis jactantissimus Pelagiani erroris assertor, quem dudum amissi Episcopatus intemperans cupidus exagabat multimoda arte fallendi correctionis speciebus præferens, molitus est in communionem Ecclesiæ irrepere. Sed his insidijs Sixtus Papa Diaconi Leonis hortatu vigilantè occurrens, nullum aditum pestiferis conatibus patere permisit: et ita omnes Catholicos de rejectione fallacis bestię fecit gaudere, quasi tunc primum superbissimam hæresim Apostolici gladius detruncasset. » Et quoniam fallax hæreticus novas turbas sub Leone jam Pontifice circa ann. Chr. 444, ciebat: propterea adversus sauciū fidei hostem, jamque multis debilitatum ictibus movit arina Leo, teste altero Prospero in op. de Promissionibus et Prædictionibus Dei cap. 6, part. 4. Addit

Vignerius, et post eum PP. S. Mauri, hunc ipsum in felicem hæreticum post longas hæc illacque aberrationes, ob quas alter Cain profugus, et extorris a Fulgentio appellatur, ultimi denique per fugi locum viculum quemdam in Sicilia incoluisse; ubi suæ sectæ homines docens, factus est ex Episcopo ludimagister, quam occupationem longe ante et destinarat Augustinus, ut genio et eruditioni ejus congruentem in lib. 2. Op. imper. num. 51: « Loqueris de homonymiis, et æquivocis: quomodo ergo te ipsi saltem Pelagiani intellecturi sunt nisi prius ad scholas Dialecticorum, ubicumque terrarum potuerint inveniri, propter hæc dicenda mittantur? An forte et categorias Aristotelis, antequam tuos libros legant, eis exponens ipse lecturus es? Cur non et hoc facias, homo ingeniosissimus, quandoquidem a deceptis miseris pascaris otiosus? » Sic Hieronymus de pseudodiacono Celestensi Anniano aiebat: « Copiosissime pascitur, ut alienæ blasphemię verba frivola subministrat. »

SECUNDUM COMMONITORIUM

Interlapsum est (1), neque ex eo amplius quicquam quam postrema particula remansit, id est, sola recapitulatio, quæ et subjecta est.

XXIX. Quæ cum ita sint, jam tempus est ut ea quæ duobus his Commonitoriis dicta sunt, in hujus secundi fine recapitulemus. Diximus in superioribus hanc fuisse semper et esse hodieque Catholicorum consuetudinem, ut fidem veram duobus his modis adprobent, primum divini Canonis auctoritate, deinde Ecclesiæ Catholicæ traditione; non quia Canon solus non sibi ad universa sufficiat, sed quia verba divina pro suo plerique arbitrato interpretantur, varias opiniones erroresque concipiunt, atque ideò necesse sit ut ad unam ecclesiasticæ sensûs regulam Scripturæ ecclésiasticæ intelligentiâ dirigatur, in his duntaxat præcipue questionibus quibus totius Catholicæ dogmatis fundamenta nituntur. Item diximus in ipsa rursus Ecclesia universitatis pariter et antiquitatis consensio-nem spectari oportere; ne aut ab unitatis integritate in partem schismatis abruptamur, aut a vetustatis religione in hæreseon novitates præcipitemur. Item diximus in ipsa Ecclesiæ vetustate duo quædam vehementer studioseque observanda, quibus penitus inhæ-rere deberent quicumque hæretici esse nollent: primum, si quid esset antiquitus ab omnibus Ecclesiæ Catholicæ sacerdotibus universalis Concilii auctoritate decretum; deinde si qua nova exurgeret quæstio, ubi id minimè reperiretur, recurrendum ad sanctorum patrum sententias, eorum duntaxat qui suis quisque tem-

poribus et locis in unitate communionis et fidei permanentes, magistri probabiles exstitissent, et quicquid uno sensu atque consensu tenuisse invenirentur, id Ecclesiæ verum et catholicum absque ullo scrupulo judicaretur. Quod ne præsumptione magis nostra quam auctoritate ecclesiastica promere videremur, exemplum adhibuimus sancti Concilii quod ante triennium (1) ferme in Asiâ apud Ephesum celebratum est VV. CC. Basso Antiochoque Consulibus: ubi cum de sanciendo fidei regulis disceptaretur, ne qua illic forsitan profana novitas in modum perfidiæ Ariminensis obreperet, universis sacerdotibus, qui illo ducenti fere numero (2) convenerant, hoc catholicissimum, fidelissimum, atque optimum factu visum est ut in medium sanctorum patrum sententiæ preferrentur, quorum alios martyres, alios confessores, omnes vero catholicos sacerdotes fuisse et permansisse constaret;

(1) Celebrata est Synodus ann. Ch. 451, in Ecclesiâ, quæ appellatur Maria; de qua sic Prosper in Chron.: « Congregata apud Ephesum plus ducentorum Synodo Sacerdotum, Nestorius enim hæresi nominis sui, et cum multis Pelagianis, qui cognatum errori suo adjuvabant dogma, damnatur. » Vide eundem in lib. cont. Collat. 21, cap. numer. 2.

(2) In act. 1. Concilii, post subscriptiones Episcoporum hæc leguntur: « Postquam hi omnes Nestorii depositioni subscripsissent, accesserunt alii Episcopi ad sanctam Synodum, qui et ipsi quoque præpositæ damnationi subscripsērunt; Episcopi itaque, qui ipsum Nestorium deposuerunt, plures quam ducenti exstiterunt: aliqui enim locum tenebant aliorum Episcoporum, qui ad Ephesiorum Metropolim venire non potuerunt. »

(1) Hæc ducuntur lineæ, quibus admonetur Lector de jactura secundi Commonitorii, existant in antiquis editionibus, itemque in recentiore ex Codd. Regiis, ad quorum fidem Baluzius Lirinensis castigavit opus; retinere autem eas cum omnibus placuit.